

Tusculum

2021
SOLIN-14

Tusculum

14

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonći Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Michael Ursinus

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Izrada UDK-a

Iva Kolak, Sveučilišna knjižnica u Splitu

Tisak

Jafra Print Solin

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index),
AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupire Grad Solin.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

14

Solin, 2021.

Sadržaj

7-19	Nikola Cesarik	<i>M. Servilius, legatus pro praetore Caesaris Augusti (ad CIL 3, 14690)</i>
21-40	Irena Radić Rossi – David G. Ruff	Rimski brod na Trsteniku u Kaštel Sućurcu
41-62	Dražen Maršić	Salonitanske grobne are s motivom stabla kao dekorom bočnih ploha
63-76	Ana Demicheli – Dino Demicheli	Salonitanska nadgrobna ara obitelji <i>Aeronii</i> u Rimu
77-84	Nino Švonja	Nadgrobna stela Gaja K. Anterota iz Vranjica
85-92	Michael Ursinus	The <i>Terra Nullius</i> between the <i>Contado</i> of Split and the Pious Foundation (<i>vakıf</i>) of Rüstem Paşa c. 1574 – 1585
93-111	Krešimir Kužić	Utjecaj »maloga ledenog doba« na operacije tijekom oslobođenja Klisa 1648. godine
113-132	Mario Matijević	Solinski svećenici i Sokolsko društvo – govor pri blagoslovu Sokolane i zastave
133-165	Tonći Čičerić	Kulturno-prosvjetna djelatnost solinskog ogranka Seljačke sloge u predvečerje Drugoga svjetskog rata
167-219	Mirko Jankov	Pregled stanja pučkoga crkvenog pjevanja glagoljaških korijena u Solinu, Klisu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama u 2020. godini
221		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Tonći Ćićerić

Kulturno-prosvjetna djelatnost solinskog ogranka Seljačke sloge u predvečerje Drugoga svjetskog rata

Tonći Ćićerić
Tuđmanova 10/III
HR, 21210 Solin
tciceric@gmail.com

Namjera je ovoga rada temeljem rijetkih dostupnih izvora i napisa u periodici s kraja tridesetih godina 20. stoljeća rekonstruirati kulturno-prosvjetnu aktivnost solinskog ogranka Seljačke sloge u razdoblju od 1936. do 1940. godine, istovremeno stavljajući njegovu djelatnost u širi društveni pa i politički kontekst. Posebnu pažnju autor posvećuje djelovanju pjevačkog zbora i dramske sekcije koji su najviše obilježili kulturno-prosvjetni rad Seljačke sloge u Solinu u turbulentnim godinama pred početak Drugoga svjetskog rata.

Ključne riječi: Solin, Seljačka sloga, kultura, glazba

UDK: 061.2(497.583Solin)“1939/1940”
78.087.68(497.583Solin)“1925/1938”
792(497.583Solin)“1925/1939”

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 14. studenoga 2021.

Društveno-političke prilike u Solinu početkom druge polovine tridesetih godina 20. stoljeća

Solinjani su još na lokalnim izborima u studenome 1928., očit pod svježim dojmom atentata na hrvatske zastupnike u Narodnoj skupštini u Beogradu, svoje povjerenje mahom dali Hrvatskoj seljačkoj stranci, ali su uskoro nametnuta Šestosiječanjska diktatura i posljedična represija ubrzo ugušile svako političko djelovanje koje nije bilo u skladu s beogradskim dvorskim režimom. Iako su se nakon proglašenja oktobranog ustava 1931. godine pojavile naznake oživljavanja političkog života, tek nakon smrti kralja Aleksandra Karađorđevića u Marseillesu 1934. godine počinje značajnije padati utjecaj prorežimskih stranaka na području splitske općine, u čijem se sastavu nalazi i Solin, da bi u studenome 1936. na lokalnim izborima za Općinsko vijeće ponovno premoćno pobijedila Hrvatska seljačka stranka.¹

Tridesetih godina cementna industrija u Solinu predstavlja najvažniju gospodarsku granu, od koje neposredno

živi većina solinskog stanovništva. Svjetska gospodarska kriza koja je nastupila u to vrijeme uzrokovala je velike turbulencije i na tržištu cementa koje strani vlasnici nastoje kontrolirati stvaranjem kartela, kako bi zajedničkim akcijama održali visoke cijene svojih proizvoda.²

Iznimno teški uvjeti rada u tvornicama i tupinoloimima, neplaćeni prekovremeni rad, niske nadnice, neprihvatanje kolektivnog ugovora od strane vlasnika te uporno nepoštivanje odredbi Zakona o zaštiti radnika izazivaju kod tvorničkog radništva opće nezadovoljstvo koje kulminira 5. listopada 1934. kada radnici obiju solinskih cementara stupaju u štrajk.³ Međutim, nakon atentata na jugoslavenskog monarha u Marseillesu 9. listopada vlasti nastupaju žestokom represijom prema štrajkašima, štrajk se proglašava ilegalnim i biva slomljen oružanom silom.⁴ Sljedećih godina manji ili veći štrajkovi postat će sve češća pojava u solinskim cementarama, a ujedno će doći i do jačanja više sindikalnih pokreta, koje podupiru

1 M. Matijević – M. Domazet 2006, str. 69-70.

2 M. Drašković 1984.

3 M. Matijević – M. Domazet 2006, str. 130.

4 I. Mileta 1978, str. 55.

različite političke stranke i grupacije, što će dovesti do političkog i ideološkog raslojavanja, u prvom redu unutar tvorničkog radništva, a posljedično i kod ostaloga sotsinskog stanovništva.⁵ Uz Hrvatsku seljačku stranku, koja kontrolira sindikalni Hrvatski radnički savez (HRS),⁶ značajan utjecaj imaju još i Komunistička partija te njoj naklonjena podružnica Ujedinjenoga radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije (URSSJ).⁷

Uz učestala previranja i sukobe na političkoj sceni, tridesetih su godina aktualni i pokušaji izdvajanja Solina i Vranjica iz sastava splitske općine, koje predvodi mjesna organizacija HSS-a i njezin općinski vijećnik Blaž Katić. Iako je inicijativa tijekom 1936. godine poprimila značajne razmjere, u konačnici ipak nije urodila plodom.⁸

Seljačka sloga, kulturno-prosvjetna organizacija Hrvatske seljačke stranke

Seljačka sloga osnovana je u Zagrebu 11. listopada 1925., nakon ulaska Hrvatske seljačke stranke u Narodnu skupštinu Kraljevine SHS i formiranja vlade narodnog sporazuma, kao specijalizirana kulturno-prosvjetna organizacija zadužena za nepolitički rad u okviru hrvatskoga seljačkog pokreta.⁹ Utemeljena je s namjerom da skrbi o kulturnom, prosvjetnom i gospodarskom razvoju hrvatskog sela. Posebice se zalagala za suzbijanje nepismenosti, poticala je osnivanja seljačkih knjižnica, čitaonica i kulturno-umjetničkih društava (pjevačkih zborova, tamburaških sastava, dramskih skupina i sl.), kao i formiranje seljačkih sudova »dobrih i poštenih ljudi« koji su rješavali sporove

među seljacima. S jedne strane Seljačka sloga je organiziranjem smotri seljačke umjetnosti snažno poticala očuvanje tradicijske kulture (narodne pjesme, plesa i nošnje) s namjerom da je reintegrira u seljačku svakodnevicu,¹⁰ dok je s druge strane prosvjetnim radom među seljacima nastojala afirmirati načela moderne politike i modernoga gospodarstva. Središnjica je težila osnivanju ogranka po svim selima, s ciljem da postanu društvena žarišta koja će sublimirati sve aspekte suvremenog života na selu.¹¹ Konačna misija Seljačke sloge bila je podizanje razine seljačke pismenosti, naobrazbe i (samo)svijesti koja će prosvijećenog seljaka pretvoriti u središnji subjekt javnog života.¹² Glavni idejni i organizacijski začetnik Seljačke sloge bio je Rudolf Herceg, koji je uz Đuru Basaričeka, Frana Novljanu, Juraja Krnjevića, Zvonimira Pužara, Ivana Robića, Stjepana Kovačevića i Stjepana Radića sastavio prvi društveni pravilnik.¹³

Rad Seljačke sloge prekinut je 1929. godine nakon uvođenja Šestosiječanjske diktature, da bi bio obnovljen 11. studenoga 1935.,¹⁴ poslije čega Sloga doživljava ponovnu ekspanziju, pogotovo u dalmatinskim krajevima gdje je dvadesetih godina bila slabije razvijena.¹⁵ Tako su u splitskoj okolici već krajem 1935. osnovani ogranci u Žrnovnici,¹⁶ Kaštel Starome, Klisu, Podstrani,¹⁷ Splitu, Kaštel Sućurcu¹⁸ i Kaštel Lukšiću,¹⁹ a početkom 1936. u Solinu,²⁰ Kaštel Novome, Klis-Kosi, Kaštel Kambelovcu i Kaštel Gomilici.²¹ Ogranak u Vranjicu osnovan je u siječnju 1937.²²

I dok je dvadesetih godina Slogina koncepcija narodne (seljačke) kulture, posebice glazbene, podrazumijevala

5 M. Matijević – M. Domazet 2006, str. 130-134.

6 Hrvatski radnički savez (HRS) bio je sindikalna organizacija Hrvatske seljačke stranke, osnovana 1921. godine. Iako je u početku bio podložan utjecajima različitih političkih opcija, od 1935. godine HRS u potpunosti se vezuje uz hrvatski seljački pokret slijedeći gospodarski program HSS-a temeljen na borbi protiv nezaposlenosti, u prvom redu inzistiranjem na potpisivanju kolektivnih ugovora kojima bi se odredile minimalne nadnice i osiguranja u slučaju bolesti ili smrti. HRS se protivio oružanoj klasnoj borbi i diktaturi proleterijata te, za razliku od komunista, nije inzistirao na ukidanju privatnog vlasništva nego na njegovoj reformi. Usp. B. Janjatović 1973.

7 Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije (URSSJ) osnovan je 1925. godine u Beogradu, a sastojao se od niza cehovskih sindikata koji su okupljali radnike iste struke. Od sredine tridesetih godina taj su sindikat kontrolirali uglavnom komunisti, a samo na području Hrvatske brojao je 11.500 članova. URSSJ su, kao izrazito komunističkoj organizaciji, vlasti Kraljevine Jugoslavije zabranile rad u prosincu 1940. godine. Usp. B. Janjatović 1974.

8 M. Matijević – M. Domazet 2006, str. 70-72.

9 S. Leček 2006.

10 N. Ceribašić 2003, str. 84-85.

11 S. Leček 1995.

12 S. Leček 1996, str. 360.

13 S. Leček 1996, str. 358-359.

14 S. Leček 2006.

15 Usp. S. Leček 1996.

16 SS 5 (I), svibanj 1936, str. 117.

17 SS 6 (I), lipanj 1936, str. 139-140.

18 SS 4 (I), travanj 1936, str. 90.

19 SS 8 (I), kolovoz 1936, str. 190.

20 SS 9 (I), rujanj 1936, str. 209.

21 SS 10 (I), listopad 1936, str. 231-232.

22 SS 2 (II), veljača 1938, str. 64.

suglasje između tradicije i suvremenog stvaralaštva na tradicijskoj podlozi, u tridesetim godinama potpuno se odbacuje ideja modernizacije²³ i zagovara afirmacija isključivo »samonikle narodne seljačke kulture«.²⁴

U srpnju 1935. u okviru HSS-a osniva se i organizacija Gospodarska sloga s ciljem poboljšanja gospodarskog i ekonomskog položaja hrvatskog seljaštva,²⁵ a koja se u svom gospodarsko-prosvjetnom djelovanju uvelike naslanjala na Seljačku slogu.

Osnivanje ogranka Seljačke sloge u Solinu i njegov uspon u prvoj godini rada

Ogranak Seljačke slogu u Solinu osnovan je 5. siječnja 1936. u dvorani Seoske zajmovne blagajne.²⁶ Osnivačku Skupštinu otvorio je Martin Grubišić za kojega je u dnevnom tisku istaknuto da je »direktni član Seljačke sloge u Zagrebu«. Nakon što je po Grubišićevu prijedlogu Petar Mikelić potvrđen za predsjednika ogranka, tajnik mjesne organizacije HSS-a Marin Kljaković održao je kratko predavanje o ciljevima Seljačke sloge te je upoznao članstvo s pravilima organizacije. Izabrani su članovi upravnog i nadzornog odbora te članovi suda »dobrih i poštenih ljudi« te je istaknuto da su u ta tijela imenovani isključivo seljaci i radnici, dok su u stručne odbore uz seljake i radnike imenovani i »školovali ljudi i mjesni obrtnici«.²⁷ Naglašeno je da će dobar dio svoga rada ogranak Seljačke sloge u Solinu posvetiti nastojanju »oko povraćanja poljodjelstvu svih onih radnika koji su obustavom poslovanja u tvornicama cementa ostali bez posla, a ranije se kako tako prehranjivali na svom seljačkom posjedu«.²⁸ Zabilježeno je da se na osnivačkoj skupštini u Seljačku slogu učlanilo preko stotinu članova te da je istog dana u sklopu organizacije osnovan i pjevački zbor, dok će se u budućnosti raditi i na osnivanju tamburaškog zbora. Izvješće je zaključeno konstatacijom kako »Seljačku slogu u Solinu čekaju veliki zadaci pošto od početka rata Solin nije imao nikakvu društvenu ustanovu koja bi bila blizu narodnoj duši i koja bi štitila seoske i narodne interese«.²⁹

Ubrzo nakon osnivanja solinski ogranak Seljačke sloge počinje s aktivnom radom. Već se u nedjelju, 9. veljače,

Slika 1

Službeni pečat ogranka Seljačke sloge u Solinu

po uzoru na okolne ogranke, priključuje obilježavanju spomendana Matije Gupca i dr. Antuna Radića te u crkvi Gospe od Otoka priređuje svečane mise zadušnice na kojima je prisustvovao veliki broj Solinjana »tako da je crkva bila dupkom puna Hrvatica i Hrvata Solina«.³⁰ Naglašeno je tim povodom kako Seljačka sloga kao »prosvjetna organizacija hrvatskih seljaka nije mogla bolje započeti svoje obnovljeno djelovanje nego proslavom uspomene ove dvojice prvoboraca na velikom narodnom polju oslobođenja i osvješćenja hrvatskih seljaka«.³¹

Delegacija predstavnika ogranaka Seljačke sloge iz Splita i okolice, u kojoj je sudjelovao i solinski delegat Poljak, sudjelovala je 16. veljače na glavnoj godišnjoj skupštini Seljačke sloge u Zagrebu, na kojoj se raspravljalo o brojnim temama iz seljačkog života i na kojoj su delegatima dane smjernice za gospodarski, prosvjetni i kulturni rad na terenu. Naglašena je nužnost opismenjavanja seljaštva, održavanja tečajeva za mjesne zborovođe, osnivanja seoskih knjižnica i čitaonica kao i važnost održavanja seljačkih pjevačkih smotri. U subotu, 22. veljače solinski ogranak Seljačke sloge priredio je veliki društveni ples u dvorani hotela »Gašpić«, čiji je prihod bio namijenjen radu ogranka. Ples je pobudio veliki javni interes, a splitski prijevoznik SAP stavio je svoje autobuse na raspolaganje za Splićane koji su tim povodom posjetili Solin.³²

Novčanim priložima s društvenih plesova ubrzo se osnivaju knjižnice i čitaonice po Sloginim ograncima, o čemu je bilo riječi 8. ožujka na kotarskom sastanku

23 N. Ceribašić 2003, str. 77.

24 SS 9 (I), rujan 1936, str. 209.

25 Usp. Ž. Karaula 2014.

26 SS 9 (IV), rujan 1939, str. 282-285.

27 JD 7 (III), 10.1.1936, str. 6.

28 SS 9 (I), rujan 1936, str. 209.

29 JD 7 (III), 10.1.1936, str. 6.

30 JD 33 (III), 10.2.1936, str. 5.

31 JD 32 (III), 8.2.1936, str. 3.

32 JD 44 (III), 22.2.1936, str. 7.

Slika 2

Mješoviti pjevački zbor ogranka Seljačke sloge Solin tridesetih godina 20. stoljeća (M. Matijević – M. Domazet 2016, str. 174)

izaslanika Seljačke sloge na kojem su prisustvovali i izaslanici iz Solina. Usprkos drugačijim smjernicama središnjice, istaknuto je i da se od pučkih pjevačkih zborova formiraju stalna pjevačka društva »koja počimaju učiti pjevanje i uz note«. Spomenuto je i da su po nekim ograncima osnovane diletantske (glumačke) sekcije te kako su se ogranci pretplatili na reviju *Sklad*, koja »osim ideološkog štiva na glazbenom i umjetničkom polju (gluma i slikarstvo) u svakom broju prilaže po nekoliko najnovijih kompozicija narodnih autohtonih pjesama od nezavisnih hrvatskih kompozitora«. Na sastanku je spomenuto kako je splitsko Gradsko poglavarstvo negativno odgovorilo na molbu Seljačke sloge da se pjevačka smotra održi u Narodnom kazalištu, s objašnjenjem kako se »ne odobrava ustup kazališta Seljačkoj slozi za priredbu pjevačke smotre jer kazalište nije određeno za tu svrhu«. Nakon rasprave o tome zaključeno je kako će se preko splitskih dnevnih novina uputiti javni protest protiv ovakvog postupka splitske

Općine s primjedbom kako »gospoda ne znaju da je Seljačka sloga kao prosvjetno i dobrotvorno društvo jedna važna grana velikog hrvatskog seljačkog pokreta te da iako je seljačko društvo vrši jednu uzvišenu i plemenitu ulogu u prosvjećivanju i kulturnom buđenju i podizanju naroda«.

Iako su izaslanici zaključili da više neće slati molbe Gradskom poglavarstvu za ustupanje kazališta nego da će smotru seljačkih pjevačkih zborova održati na Marmontovoj poljani ili Hajdukovu igralištu,³³ činjenica je da se 5. travnja Prva pjevačka i tamburaška smotra ipak održala u splitskom Narodnom kazalištu.³⁴ Na toj je smotri, na kojoj je nastupilo četrnaest seljačkih zborova iz splitske okolice, zabilježen i jedan od prvih nastupa pjevačkog zbora solinskog ogranka Seljačke sloge. Solinjani su zajedno s ostalim zborovima pod ravnanjem mo. Ive Paraća skupno izveli skladbu *Hrvati seljaci* Vladka Mačeka, a pod ravnanjem zborovođe Ivana Barišina iz Kaštel Starog

33 JD 57 (III), 9.3.1936, str. 7.

34 JD 81 (III), 6.4.1936, str. 5.

himnu Seljačke sloge, dok su samostalno izveli tradicijske napjeve *Ne pitam ti biser blago* i *Crne oči dobro vide*.³⁵ Osim glazbeno-umjetničkoga, ova je smotra imala i snažan politički kontekst jer je istom prilikom istaknuto kako su kazalište »podigle žuljevite ruke našeg seljaka koji je tek poslije puna četiri decenija mogao da nastupi u njemu kao ravnopravna kulturna jedinica«.³⁶

Prema sjećanjima solinskog kroničara Miloša Grubišića Demerova, koji je i sam bio član pjevačkog zbora Seljačke sloge, njihov zborovođa bio je Ante Kljaković Gašpić (Bilanac),³⁷ dok su muški dio zbora sačinjavali Darinko Barišić (Dundin), Marinko Barišić (Dundin), Dujko Barišić (Tanšek), Dujko Barišić (Gujinov), Nikola Barišić (Gujinov), Jozo Dude (Lukšin), Bariša Jajić (Bilin), Kajo Jajić (Bilin), Joza Grubić (Patkasov), Miloš Grubišić (Demerov), Šimun Grubišić (Đurin), Mate Kljaković Gašpić (Markičev), Marin Kljaković Šantić (Čabo), Naste Kljaković Šantić, Ivo Pletikosić (Parin), Pere Pletikosić (Suđin), Ante Poljak (Kare), Martin Poljak, Jozo Rožić (Medo), Ljubo Vučićić (Mađar), Bartul Vukšić i Stipe Vukšić. Od pjevačica, Grubišić Demerov u svojim zapisima spominje Ikicu Čerinu, Jelicu Drašković (Boninu), Anku Dude (Puizovu), Valeriju Dude (Puizovu), Karmelu Mariju Grubišić (Demerovu), Tonku Grubišić (Didonovu), Nevenku Kljaković Šantić, Filu Radman, Tonku Radman, Lucu Rožić i Anku Turudić.³⁸

Na splitsku se smotru u razgovoru za *Jadranski dnevnik* posebno osvrnuo prof. Rudolf Matz, koji je bio prisutan kao izaslanik središnjica Seljačke sloge i Hrvatskog pjevačkog saveza. Osim o važnosti Slogine uloge u prosvjetnom radu i nastojanjima da se time razbiju predrasude koje su nastale »utjecajem raznih novih strujanja iz grada i tvrdnjama da je ono što seljaci rade zaostalo, nekulturno, i da tobože ne ide s vremenom (progresom)«, prof. Matz se posebno osvrnuo na izvedbenu kvalitetu zborova koji u nastupili na smotri, ustvrdivši da je »glavna zadaća smotre bila da pojedini ogranci SS iznesu što ljepše i starije narodne pjesme onako kako ih pjevaju težaci kod kuće, bez nota i maestra, a koje se baš radi velikog naleta civilizacije i tehnike gube iz dana u dan, pak prijeti pogibelj da će sasvim nestati«.

Slika 3
Ante Kljaković Gašpić Bilanac (1896. – 1983.),
zborovođa pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge Solin
(M. Grubišić Demerov 1996)

Ipak, Matz prihvaća da je riječ tek o prvoj smotri takve vrste u Dalmaciji i zbog toga smatra razumljivim otklon od proklamiranih ideja Seljačke sloge koja traži »originalno i autohtono narodno«. Kod nekih izvedbi naglašava da su ti zborovi »iako su formalno pjevali bez nota i zborovođe, iznesli uz obradbe narodnih pjesama i takove umjetne pjesme, koje su tek po riječima hrvatske, dok im je napjev uzet iz melodike drugih naroda«. Takve izvedbe Matz smatra neprikladnima za sudjelovanje na smotrama Seljačke sloge, ali ih ipak kao obrazovani glazbenik i predstavnik Hrvatskoga pjevačkog saveza ne može zanemariti jer su »pokazali iznimne uspjehe« te se osvrće i na njih kako bi im odao »priznanje za njihov rad«. Među zborovima »koji su po notama i sa zborovođom naučili« spomenuo je zborove iz Klisa, Mravinaca, Žrnovnice i Kaštel Sućurca, dok je u kvalitativnom smislu osobito istaknuo pjevanje zbora iz Solina. Usprkos pohvalama, tim zborovima savjetuje da »pronađu i dobro nauče pjevanje pravih izvornih autohtonih pjesama iz svoga kraja«.³⁹

U svibnju 1936. Split i okolice pohodio je Rudolf Herceg, predsjednik središnje organizacije Seljačke sloge te

35 JD 75 (III), 30.3.1936, str. 7.

36 JD 81 (III), 6.4.1936, str. 5.

37 Ante Kljaković Gašpić (Bilanac) rođen je u Solinu 1896. godine kao sin jedinac Nikole Kljakovića Gašpića i Antice, rođene Ninčević. Njegov je odgoj, nakon što su mu u ranom djetinjstvu umrli roditelji, preuzela strina Luca, udovica očeva brata Špira Kljakovića Gašpića. Bilanac je oko 1909. godine započeo školovanje kod fratara u Sinju, ali ga je nakon pet godina Prvi svjetski rat odveo iz sinjskog samostana. Poslije je upisao studij medicine u Zagrebu. Od sredine tridesetih godina 20. stoljeća živio je u roditeljskoj kući na solinskoj Bilankuši i u tom vremenu djelovao kao zborovođa pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge u Solinu. Nakon završetka studija živio je u Zadru gdje je radio kao liječnik. Bio je oženjen Elizabetom Seleščak, ali nisu imali djece. Umro je 1983. godine. Usp. M. Grubišić Demerov 1996. i I. Grubišić 2010.

38 M. Grubišić Demerov 1996.

39 JD 90 (III), 17.4.1936, str. 3.

Slika 4
Naslovnica skladbe Vladka Mačeka *Seljaci Hrvati* za muški četveroglasni zbor (arhiv muzikalija pjevačkog zbora *Seljačke sloge Solin*, vlasnik Tonči Čičerić)

je održao predavanje i u solinskom ogranku s ciljem dodatne afirmacije seljačke ideologije.⁴⁰ Posebno se osvrnuo na koncept razvoja »seljačke t.j. narodne autohtone kulture« koju definira kao »nepresušivi izvor i sadržaj hrvatske narodnosti ili kulturne individualnosti«. Herceg tom prilikom promovira rad središnjice *Seljačke sloge* i zadruge Sklad te njihova istoimenoga glasila, za koje iznosi stajalište kako intelektualci koji pristaju uz seljački pokret nikako neće moći razumijeti njegove temelje »ako ne prate pisanje tih časopisa i rad tih organizacija«.⁴¹

Sljedeći nastup pjevačkog zbora solinske *Seljačke sloge* zabilježen je 19. srpnja prilikom obilježavanja rođendana predsjednika Hrvatske seljačke stranke dr. Vladka Mačeka. U Solinu je tim povodom održana svečana povorka centrom mjesta, od gostionice Ante Grubića Škombre do gostionice »Tomislav«, gdje je tajnik mjesne organizacije HSS-a Marin Kljaković pred više od tisuću okupljenih Solinjana održao kratko predavanje o Mačekovu životu i političkom radu. Tom je prilikom zbor otpjevao pjesmu *Seljaci Hrvati* i himnu *Lijepa naša*.⁴²

Istim povodom Solinjani su dan kasnije gostovali u Splitu, gdje su u restauraciji »Indija« na Bačvicama nastupili zajedno s Hrvatskim pjevačkim društvom »Tomislav« iz Splita te seljačkim pjevačkim i tamburaškim zborom iz Vranjica. Tom su prigodom samostalno izveli pjesmu

Seljaci Hrvati i još nekoliko narodnih pjesama zajedno s vranjičkim zborom. Izvjestitelj *Jadranskog dnevnika* ističe kako je »pjevanje naših marljivih i agilnih Solinjana i Vranjičana primljeno velikim oduševljenjem od svih prisutnih«.⁴³

Tijekom kolovoza 1936. traju opsežne pripreme za pokrajinsku pjevačku smotru *Seljačke sloge*. Na kotarskom sastanku *Seljačke sloge* zaključeno je kako je prva smotra, održana u travnju u splitskom kazalištu, »pokazala veliki smisao i interes koji vlada u seljaštvu i ostalom građanstvu za hrvatsku narodnu pjesmu, a pjevači seljaci pokazali su osim toga uzoran red i disciplinu te lijepe rezultate u pjevanju hrvatskih narodnih pjesama, bez nota i učitelja, onako kako ih narod pjeva«, dodavši kako su »mnoge od tih pjesama bile zaboravljene, a sada se obnavljaju, pjevaju i na taj način potiskivaju se tuđe pjesme i ustupaju mjesto našim pjesmama kao izražaju hrvatske narodne kulturne individualnosti«. U propozicijama za smotru ponovno se inzistira na pjevanju »bez nota i učitelja, tako da svaki seljački zbor pjeva kako u selu pjevaju seljaci kod raznih zgoda, dakle ne treba naročitog pripremanja, te može svako selo sastaviti zbor od mlađih i starijih seljaka i seljakinja«. Na kraju propozicija se zaključuje kako »svi zborovi nastupaju sa pjesmama i u narodnim nošnjama iz svoga kraja, a treba paziti da izabrane pjesme budu isključivo stare hrvatske narodne«.⁴⁴

U splitskim se dnevnicima, pogotovo *Jadranskom dnevniku* koji je otvoreno podržavao hrvatski seljački pokret, danima prije smotre uzvišeno, pa skoro i patetično, pisalo o tom događaju koji je trebao sublimirati ideje braće Radić koje naučavaju »da se bogatstvo i ljepota nepatvorene narodne pjesme i narodne samonikle kulture čuva jedino još u seljačkom narodu, koji je baš zbog svoje čiste, iskrene i nepokvarene duše najsigurnija obrana od svih tuđih nasrtaja«.⁴⁵

Uoči velike pjevačke smotre, solinski seljački zbor gostovao je, zajedno s vranjičkim zborom, na koncertu engleskoga pjevačkog društva iz Londona koje je tih dana gostovalo u Splitu. Na splitskom Narodnom trgu engleski su pjevači 22. kolovoza pod vodstvom zborovođe Normana Strafforda izveli birani repertoar engleske vokalne glazbe, od skladbi Johna Dowlanda, Thomasa Morleyja i Henryja Purcella do skladbi tadašnjih suvremenika

40 SS 5 (I), svibanj 1936, str. 115.

41 JD 116 (III), 19.5.1936, str. 5.

42 JD 169 (III), 22.7.1936, str. 3.

43 JD 168 (III), 21.7.1936, str. 6.

44 JD 172 (III), 25.7.1936, str. 5.

45 JD 194 (III), 21.8.1936, str. 6.

Slika 5
Naslovnica zbirke Hrvatske svečane pjesme u izdanju zadruga Sklad (arhiv muzikalija pjevačkog zbora Seljačke sloge Solin, vlasnik Tonći Čičerić)

Gordona Jacoba, Johna Irelanda i Williama G. Whittakera. Kritičar potpisan inicijalima V. K. u splitskom dnevniku *Novo doba* o Englezima piše u superlativima ističući kako su njihove odlike »fina kultura glasa, neobično muzikalna sigurnost, smisao za fino fraziranje i nijansiranje dinamičkih preliva, potpuna homogenost i slivenost glasovnih dionica u jednu skladnu cjelinu«. Spominje kako je nastup solinsko-vranjičkoga seljačkog zbora bio nenajavljen (naime, u programu su upotpunili nastup splitskoga pjevačkog društva »Tomislav« koje iz nepoznatih razloga

nije nastupilo u punom sastavu), ali su pjevači ipak »svoju zadaću lijepo izvršili«. ⁴⁶ *Jadranski dnevnik* također se osvrti na ovaj nastup ističući kako je »pjevački zbor Seljačke Sloge Solin-Vranjic pod vodstvom g. Ante Kljakovića otpjevao vrlo skladno i na tehničkoj visini nekoliko naših narodnih pjesama koje je publika primila upravo frenetičnim aplauzom«. Nepoznati izvjestitelj dodaje kako se »pjevanje solinskih pjevača koji po danu rade svoj teški težački posao neobično svidjelo i samim Englezima koji su im vrlo dugo aplaudirali«. ⁴⁷

Istog dana, najvjerojatnije nakon nastupa u Splitu, Solin su posjetili Rudolf Matz, umjetnički voditelj Hrvatskoga pjevačkog saveza i odbornik središnjice Seljačke sloge u Zagrebu, Božidar Magovec, tajnik Seljačke sloge, i Ivo Čulić, povjerenik Seljačke sloge za Dalmaciju, kako bi se поблиže upoznali s djelovanjem solinskog ogranka Seljačke sloge i dali Solinjanima poticaj za daljnji rad. ⁴⁸

Sljedećeg dana Solinjani ponovno nastupaju u Splitu, u programu pokrajinske smotre Seljačke sloge koja se održala na Botičevoj poljani i na kojoj je nastupilo ukupno 27 ogrankova Sloge iz cijele Dalmacije. Smotri je prethodila svečana povorka Zrinsko-frankopanskom ulicom u kojoj su sudjelovali i Solinjani u narodnim nošnjama. Na samoj su smotri s uspjehom izveli pjesme *Lipo grožđe rumanija* i *Na ti momče prsten*. ⁴⁹ Na završetku programa sudjelovali su u zajedničkom zboru svih sudionika pod ravnanjem prof. Rudolfa Matza, koji je zajedno s tajnikom Seljačke Sloge Božidarom Magovcem i akademskim slikarom Jerolimom Mišom ocjenjivao izvedbe. ⁵⁰ Zaključeno je kako su »sve pjesme bile zaista dobro izvedene« i nadodano da »ako se uzme u obzir da su to sve seljaci od pluga i motike onda je zaista uspjeh ove smotre upravo odličan«. ⁵¹

Početak listopada u dnevnom se novinama najavljuje koncert pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge u Solinu koji će se održati povodom obilježavanja Dana Seljačke sloge te se tom prilikom ističe kako su »naši vrijedni seljaci bliže gradske okolice uspjeli u relativno kratkom vremenu i kraj mnogih poteškoća, a u skromnom obimu, manifestirati svoj rad na kulturnom polju te time dati zamaha svojoj volji i novom nastojanju za dobro i kulturni napredak sela«. ⁵² Uoči Dana Seljačke sloge Rudolf Hecceg u razgovoru za *Jadranski dnevnik* na određeni način

46 ND 197 (XIX), 24.08.1936, str. 2.

47 JD 196 (III), 24.8.1936, str. 5.

48 JD 195 (III), 22.8.1936, str. 6.

49 JD 196 (III), 24.8.1936, str. 1.

50 ND 197 (XIX), 24.08.1936, str. 5.

51 JD 196 (III), 24.8.1936, str. 1.

52 JD 233 (III), 6.10.1936, str. 5.

Slika 6

Gostionica braće Gašpić u kojoj se tridesetih godina 20. stoljeća odvijala većina programa Seljačke sloge (M. Matijević – M. Domazet 2016, str.147)

podigne moral pjevačima i ističe kako »pjevački pokret putem seljačkih pjevačkih zborova čuva neizmjereno naše glazbeno blago, hrvatske narodne popijevke, te na njihovom temelju stvara hrvatsku glazbenu kulturu i tim nas Hrvate uvodi u svjetsku kulturnu zajednicu«. ⁵³

Solinski koncert posvećen Danu seljačke sloge priređen je u nedjelju, 11. listopada u velikoj dvorani bivšeg hotela »Salonae« (gostionica »Gašpić«), uz gostovanje zbora iz Vranjica. ⁵⁴ U dnevnom je tisku uz vranjički zbor bilo najavljeno i gostovanje zborova iz Splita i Žrnovnice, ⁵⁵ ali sudeći prema izvještaju s koncerta iz nepoznatih razloga do toga gostovanja nije došlo. Priredbi su prisustvovali i brojni ugledni čelnici seljačkog pokreta iz Splita na čelu s predsjednikom kotarske organizacije HSS-a Dujom Krstulovićem. Mješovitim pjevačkim zborom solinskog ogranka Seljačke sloge dirigirao je zborovođa Ante Kljaković Gašpić, za kojeg je istaknuto da je »za uspjeh ove priredbe uložio mnogo truda i muke«. Zbor je s velikim uspjehom izveo skladbe hrvatskih skladatelja okupljenih oko skladateljske zadruge Sklad. Pjevački zbor iz Vranjica nastupio je pod vodstvom zborovođe Tome

Bulića, a njihova izvedba je prema ocjeni izvjestitelja bila na »doličnoj visini« i u »savršenoj harmoniji«. Zabilježen je i zajednički nastup obaju zborova prilikom izvođenja skladbi *Hrvatski pjevački pozdrav* Rudolfa Matza, *Marjane, Marjane* Ive Tijardovića i *Lijepa naša* Josipa Runjanina, koji su »prisutni saslušali otkrivene glave«. Na istoj je priredbi dramska sekcija izvela igrokaz *Seljačka sloga pobjeđuje*, autora Josipa Kosora, u kojoj je prikazana »borba seljaka i gradske gospode koja radi protiv interesa naroda«. Spomenuto je kako su se glumom istaknuli Marin Kljaković i Tonka Radman. Kao uvod u dramsku izvedbu, dječak Davorin Strošan deklamirao je pjesmu Stjepana Radića *Još Hrvatska nije pala*. ⁵⁶

Program ove priredbe reprizno je izveden i povodom Dana Gospodarske sloge u Solinu koji je obilježen 25. listopada u dvorani »Gašpić«. Izvedba solinskoga pjevačkog zbora ponovno je bila na visokoj razini. Izvjestitelj u *Jadranskom dnevniku* primjećuje kako su Solinjani »pokazali znatan napredak pak se već danas mogu takmičiti i sa jedinim zborom u gradu«. Zasluge za to pripisuje »marljivom, sposobnom i odlučnom« zborovođi Kljakoviću »koji

⁵³ JD 237 (III), 10.10.1936, str. 12.

⁵⁴ JD 238 (III), 12.10.1936, str. 5.

⁵⁵ JD 233 (III), 6.10.1936, str. 5.

⁵⁶ JD 238 (III), 12.10.1936, str. 5.

je uspio da u kratko vrijeme spremi za pjevanje uz note seljake i radnike svog rodnog mjesta«. Pohvaljena je i izvedba dramske sekcije koja je igrokaz *Seljačka sloga pobjeđuje* izvela »mnogo bolje nego na premijeri, što dokazuje, da će se budućim izvedbama još bolje predstaviti publici«. ⁵⁷

Zboristi solinske Seljačke sloge sudjelovali su, zajedno sa splitskim i vranjičkim zborom, na božićnoj pjevačkoj smotri koja se održala u nedjelju, 20. prosinca u splitskom Narodnom kazalištu. Solinjani su u mješovitom sastavu u prvom dijelu programa izveli pjesme *Hrvatski pjevački pozdrav* Rudolfa Matza, *Hrvati seljaci* Vladka Mačeka te tri posavska narodna napjeva iz Jasenovca *Vjetar piri*, *Đe s'mi diko* i *Lijepo pjeva* koje je »uglasbio prof. Matz«, a koje je zbor prema pisanju anonimnog kritičara izveo »vrlo lijepo dotjerano i harmonično«, dok je napjev *Vjetar piri* zbor na traženje publike morao »dva puta ponoviti«. ⁵⁸

U drugom dijelu programa muški dio solinskog zboru su izveo je napjev iz Bosne *Momačka* u harmonizaciji Rudolfa Matza, dalmatinski napjev *Marice divojko* u harmonizaciji Zlatka Špoljara te napjev iz Lobora *Težačka* u harmonizaciji Zlatka Grgoševića, ⁵⁹ zaključivši smotru izvedbom Matzove *Svatovske*, Tijardovićevom obradom napjeva *Marjane, Marjane* te, zajedno s pjevačima iz Splita i Vranjica, himnama *Seljačka sloga* i *Lijepa naša*. ⁶⁰

Osim u glazbenom programu, solinski »kazališni dobrovoljci«, sastavljeni od »seljačke, radničke i školane omladine«, ⁶¹ sudjelovali su i u dramskom intermezzu s izvedbom Kosorova igrokaza *Seljačka sloga pobjeđuje* koji je publika pratila »sa naročitim zanimanjem, odobravanjem i pažnjom«. ⁶² Uloge su tumačili Marin Kljaković Šantić (Ćabo), Tonka Radman, Ljubo Vučićić, Stipe Vukšić, Ante Vuleta, Jozo Rožić, Ivo Pletikosić, Nikola Rožić, Ivan Sesartić, Marija Grubišić i Anka Turudić. ⁶³ Posebno je istaknut Marin Kljaković Šantić, koji je ulogu povjerenika Gospodarske sloge »naročito dobro glumio«. ⁶⁴

Nakon velikog uspjeha ove smotre već sljedeću nedjelju, 27. prosinca, u Narodnom kazalištu u Splitu održava

se još jedna božićna pjevačka smotra seljačkih zborova iz Solina, Vranjica i Splita, i to »sa skoro sasvim novim programom«. *Jadranski dnevnik* piše kako »možemo slobodno ustvrditi da je jučerašnjom priredbom pojačan uspjeh prve priredbe, što se najbolje vidilo i po samom posjetu, jer je kazalište bilo tako puno, da bi jedva ko još mogao da u njemu stoji«. Solinjani su ponovno većinom izvodili skladbe skladatelja okupljenih oko zadruge Sklad (Matz, Špoljar, Grgošević) koje su »trudom i nastojanjem« zborovođe Ante Kljakovića Gašpića »vrlo lijepo otpjevali« te su neke »moralni da ponove po nekoliko puta«. ⁶⁵

Obje spomenute pjevačke smotre izazvale su veliko zanimanje javnosti, najavljujane su danima prije u splitskim dnevnim novinama, dok su nakon održavanja o njima objavljivani opsežni i detaljni izvještaji. U jednom od brojnih novinskih napisa naglašeno je kako se Solin (i Vranjic) »uistinu ističu sa dobrim i možemo kazati umjetničkim pjevanjem« te kako »djeca, mladost i starost pjeva i sve se natječe tko će bolje«. Isto tako, u nekoliko je navrata istaknuto kako solinski i vranjički zborovi pjevaju uz note »najnovije uglazbljene hrvatske narodne pjesme«, koje su za pjevačke zborove priredili »nezavisni hrvatski autori« okupljeni oko zadruge Sklad (Rudolf Matz, Zlatko Grgošević, Zlatko Špoljar, Ivo Brkanović i dr.), ⁶⁶ dok splitski zbor pjeva »pučke pjesme bez nota i zborovođe« ⁶⁷ i to na način »kako su pjevali naši stari splitski pučani«. ⁶⁸

Vrijeme stabilnosti i napredovanja

U drugu godinu rada solinska Seljačka sloga ušla je održavanjem glavne godišnje skupštine, nakon koje je podnijela izvješće o radu na kotarskom sastanku, gdje se »sa zadovoljstvom ustanovilo« da je prosvjetni rad u svim ograncima vrlo intenzivan, da se provode tečajevi za nepismene, osnivanju knjižnice i čitaonice te dramske i glazbene sekcije. Isto je tako istaknuto da u nekim sredinama »stanoviti krugovi« javno vrše negativnu propagandu naspram Seljačke sloge, s optužbama za poganstvo,

57 JD 251 (III), 27.10.1936, str. 3.

58 ND 298 (XIX), 21.12.1936, str. 3.

59 JD 234 (III), 17.12.1936, str. 5.

60 ND 298 (XIX), 21.12.1936, str. 3.

61 JD 230 (III), 12.10.1936, str. 5.

62 ND 298 (XIX), 21.12.1936, str. 3.

63 JD 294 (III), 17.12.1936, str. 5.

64 JD 297 (III), 21.12.1936, str. 6.

65 JD 241 (III), 28.12.1936, str. 6.

66 JD 230 (III), 12.10.1936, str. 5.

67 JD 294 (III), 17.12.1936, str. 5.

68 JD 230 (III), 12.10.1936, str. 5.

masonstvo, bezvjerstvo i komunizam,⁶⁹ naročito među radništvom koje se nalazi u vrlo nepovoljnoj ekonomskoj situaciji. U Solinu je ta situacija posebno napeta jer brojni radnici cementne industrije rade u iznimno lošim uvjetima i za jako niske naknade, što dovodi do čestih štrajkova i prekida rada.⁷⁰ Povodom velikoga višemjesečnog štrajka radnika u solinskim cementarama, koji je zbog preniskih nadnica izbio početkom siječnja 1937., Hrvatski radnički savez u ožujku organizira radnički zbor u dvorištu Seoske blagajne u Solinu na kojem su predstavnici podružnice, kao i delegati iz Zagreba, otvoreno govorili o problemima radnika i njihovim zahtjevima.⁷¹

Iako opterećeni štrajkom i životarenjem na rubu egzistencije, radnici okupljeni oko pjevačkog zbora Seljačke sloge nastavljaju sa svojim aktivnostima pripremajući se za nastup na velikoj pjevačkoj smotri u Splitu. U pravilima smotre ponovno je naznačeno kako se »samo po sebi razumije« da repertoar zborova mora biti sastavljen isključivo od narodnih pjesama iz kraja odakle zbor dolazi te da se obvezno moraju izvoditi bez nota i bez zborovođe, »onako kako narod pjeva u selu kod raznih zgoda«.⁷²

Na smotri održanoj 6. svibnja solinski su zboristi izveli narodne pjesme *Jabuko rumena* u muškom sastavu i *Kućo previsoka* u mješovitom sastavu. Ostalo je zabilježeno da su se Solinjanke prilikom nastupa, osim pjevanjem, istaknule i ljepotom narodne nošnje. Osim Solinjana na ovoj su smotri sudjelovali još i ogranci Seljačke sloge iz Šibenika, Rogoznice, Vodica, Zatona, Krapnja, Pirovca, Preka, Biograda na Moru, Splita, Vela Luke, Žrnova, Vrlike, Sinja, Muća, Vranjica, Klisa, Žrnovnice, Omiša, Kaštel Gomilice, Kaštel Sućurca, Kaštel Kambelovca, Kaštel Staroga, Kaštel Novoga, Blata, Pučišća, Milne, Supetra i Postira. Smotru su, kao članovi stručnog povjerenstva, uz tajnika Hrvatskog pjevačkog saveza Rudolfa Matza pratili i skladatelji i dirigenti Krešimir Baranović i Ivo Tijardović.⁷³ U svom kasnijem osvrtu na smotru prof. Matz istaknuo je zadovoljstvo rezultatima smotre i zadovoljno napomenuo kako su

na njoj »izostale naučene pjesme, a malo je bilo onih koji imaju strane natruhe«. Međutim, blagonaklono kritizira kako je primijetio i neke »improvizacije koje su na lijepi način istaknule savremene težnje hrvatskog naroda«.⁷⁴ Nešto oštiriji u svojim pogledima na obrađivačke pristupe narodnim napjevima u svojem osvrtu na smotru bio je stanoviti kritičar koji se potpisao kao Anđeo Miškov⁷⁵ i koji je naglasio kako ono »narodno ima svoj draž i privlačnost, a kad je natrunjeno stranom sedimentu ono je ništa«.⁷⁶ Nekoliko dana nakon smotre prof. Matz je kao predsjednik stručnog povjerenstva izvjestio da su iz srednje Dalmacije kao najbolji za nastup na državnoj smotri u Zagrebu predloženi zborovi iz Postira, Milne, Vranjica i Solina.⁷⁷

U sklopu smotre održan je i sastanak na kojem je obnovljena Hrvatska pjevačka župa »Hektorović« u koju su pristupili pjevački zborovi ogranaka Seljačke sloge iz Šibenika, Livna, Splita, Solina, Vranjica, Kaštel Sućurca, Kaštel Staroga i Klisa te zbor Hrvatskoga pjevačkog društva »Tomislav« iz Splita. Jedan od najvažnijih zaključaka s ovog sastanka je onaj prof. Matza o mogućnosti organiziranja smotri za zborove koji imaju zborovođu i koji pjevaju po notama, a koje će biti pod ingerencijom Hrvatskoga pjevačkog saveza u koji pripada cijela župa »Hektorović«.⁷⁸ To je bilo osobito važno za solinski zbor s obzirom da je on pod vodstvom Ante Kljakovića Gašpića njegovao i ozbiljni zbarski repertoar.⁷⁹

Usprkos tome što su bili predloženi za nastup na državnoj smotri, Solinjani na kraju ipak nisu otputovali u Zagreb, s obzirom da je od četiri predložena zbora s područja srednje Dalmacije glavna porota odabrala samo zbor iz Milne.⁸⁰

Na kotarskom sastanku Seljačke sloge, održanom u Splitu početkom srpnja, još su jednom pozvani svi pjevački zborovi iz splitskog kotara koji pjevaju »uz note i pod vodstvom zborovođe« da pristupe pjevačkoj župi »Hektorović« i posljedično Hrvatskom pjevačkom savezu te su im u tu svrhu dostavljene pristupnice i »upitni

69 JD 8 (IV), 11.1.1937, str. 4.

70 I. Mileta 1978, str. 57.

71 JD 38 (IV), 22.3.1937, str. 8.

72 JD 84 (IV), 10.4.1937, str. 5.

73 JD 107 (IV), 8.5.1937, str. 5.

74 JD 107 (IV), 8.5.1937, str. 8.

75 Anđeo Marija Miškov bio je hrvatski dominikanac i preporoditelj, rođen 1848., a umro 1922. godine, pa na ovom mjestu smatram opravdanom sumnju da se njegovim imenom kao pseudonimom poslužio nama nepoznati kritičar *Jadranskog dnevnika*. Usp. Z. Džankić 2016.

76 JD 111 (IV), 13.5.1937, str. 3.

77 JD 108 (IV), 10.5.1937, str. 5.

78 JD 107 (IV), 8.5.1937, str. 5.

79 O širini tog repertoara svjedoče zbarske partiture sačuvane u notnom arhivu Seljačke sloge Solin (vidi Prilog II).

80 JD 129 (IV), 5.6.1937, str. 5.

arci«. Isto tako doneseni su zaključci o organizaciji izleta i koncerata pjevačkih zborova Seljačke sloge po srednjoj Dalmaciji i »bližoj Bosni«. ⁸¹ U skladu s tim smjericama solinski ogranak Seljačke sloge organizirao je krajem kolovoza izlet paroborodom u Makarsku, gdje je u bašti tamošnjeg hotela »Park« planiran koncert pjevačkog zbora i predstava dramske sekcije, ⁸² ali je isti dan prije polaska odgođen »radi tehničkih razloga«. ⁸³ Izvjesno je da su spomenuti »tehnički razlozi« odgađanja najavljenih aktivnosti povezani s još jednim velikim radničkim štrajkom koji je u Solinu izbio upravo u to vrijeme, a prilikom kojega su se sukobili politički suprotstavljeni sindikati HRS i URSSJ, svaki od njih i u ovoj prilici nastojeći preuzeti primat nad zastupanjem radničkih prava. ⁸⁴

Sljedeći podatak o radu Seljačke sloge datira od 23. listopada kada je solinski ogranak »koji ima vrlo dobru diletantsku sekciju« priredio u gostionici braće Gašpić premijernu izvedbu igrokaza *Seljačka buna (Matija Gubec)* u šest činova. ⁸⁵ Zbog iznimnog interesa solinske, ali i splitske i kaštelske publike, sljedećeg su dana ostvarene i još dvije reprizne izvedbe. U novinskom je izvještaju zabilježeno da su solinski glumci amateri ovaj komad izveli »sa mnogo shvaćanja i razumijevanja«, zbog čega im treba »odati puno priznanje za rad i napor koji su uložili da predstava bude što bolja«. Istaknuto je kako su pripreme za predstavu tekle vrlo intenzivno usprkos činjenici da su mnogi glumci na večernje pokuse dolazili nakon iscrpljujućih radničkih smjena u tvornicama cementa, dok je i sama premijerna izvedba počela sa zakašnjenjem »jer je trebalo čekati glavnog glumca koji je iz tvorničke peći ravno došao na pozornicu«. Izvještaj je zaključen primjedbom kako »ova priredba ogranka Seljačke sloge iz Solina stavlja ovaj agilni ogranak u red najboljih u dalmatinskoj Hrvatskoj (...) koji može služiti za ugled svim drugim ograncima«. ⁸⁶

O ovim je izvedbama koje su »solinski diletanti izveli na opće zadovoljstvo, tako da su bili često puta prekidan burnim aplauzom«, izvjestio i dnevnik *Novo doba*, u

kojem nepoznati novinar zaključuje kako »diletantski i pjevački zbor ogranka SS u Solinu spada u najagilnije sesoske prosvjetne institucije u okolici Splita«, dodavši kako su nakon izvedbe igrokaza deklamirane prigodne pjesme *Hrvatskoj i Matiji Gubec*. ⁸⁷

Uz poticaj solinske organizacije Hrvatske seljačke stranke i ogranka Seljačke sloge osnovana je 12. prosinca 1937. u Solinu Gospodarska sloga, zadružna organizacija seljaka »koja ide za tim da organizira seljaštvo na gospodarskom polju«. Osim zalaganja za povećanje cijena seljačkih proizvoda, zadaća Gospodarske sloge bila je i prosvjetiteljska u smislu rada na unaprjeđenju tehnikâ poljoprivredne proizvodnje, pogotovo iz razloga što Solin »spada u primorsko kraško područje« pa će se njegovim seljacima nastojati pomoći »izašiljanjem posebnog stručnjaka za kraško seljačko gospodarenje«. ⁸⁸ Na osnivačkoj skupštini se okupilo oko 120 solinskih seljaka koji su za glavnog povjerenika izabrali Vladu Bobana pok. Luke, za blagajnika Petra Mikelića pok. Ivana, a za rajonske povjerenike Jozu Grubišića pok. Pave, Jozu Bubića pok. Nikole, Jakova Bulja pok. Duje i Marina Vukšića pok. Jakova. ⁸⁹ Gospodarska sloga razvila je svoju djelatnost i utjecaj među seljaštvom vrlo brzo nakon osnivanja te je nastojala kontrolom cijene robâ, naročito žita, konkurirati privatnim trgovcima u Solinu, što je kod potonjih izazivalo revolt i svrstavanje uz druge političke opcije. ⁹⁰

Rad Seljačke sloge u izazovima ekonomsko-političke krize

Godinu 1938. pjevački zbor Seljačke sloge Solin započeo je nastupom na »hrvatskom narodnom plesu« u organizaciji solinskog HSS-a, koji se održao 5. veljače u gostionici »Gašpić«. Osim domaćega pjevačkog zbora, u glazbenom su programu sudjelovali glazbari Hrvatskoga glazbenog društva »Vitez sv. Jurja« iz Kaštel Sućurca za koje je još u pozivnici navedeno kako će »sigurno zadovoljiti i profinjene plesače i još više pojačati narodno raspoloženje na zabavi«. ⁹¹

81 JD 154 (IV), 5.7.1937, str. 5.

82 JD 200 (IV), 27.8.1937, str. 5.

83 JD 201 (IV), 28.8.1937, str. 5.

84 I. Mileta 1978, str. 59.

85 Možemo pretpostaviti kako se ovdje radi o drami ili odlomcima iz drame *Matija Gubec, kralj seljački* Milana Bogovića (1816. – 1893.), koju tih godina često nalazimo na programima dramskih sekcija ogranka Seljačke sloge.

86 JD 250 (IV), 26.10.1937, str. 5.

87 ND 248 (XX), 25.10.1937, str. 6.

88 SS 9 (I), rujna 1936, str. 209.

89 JD 289 (IV), 13.12.1937, str. 6.

90 B. Matković 2018, str. 226.

91 JD 28 (V), 3.2.1938, str. 5.

U veljači 1938. solinsko je radništvo, a posljedično i čitavo stanovništvo, ponovno opterećeno krizom u cementnoj industriji. Smanjena potražnja cementa na domaćem tržištu i potpuni zastoj u izvozu uzrokovali su prekid rada u tvornicama i otpuštanje radnika.⁹² Početkom ožujka na širem solinskom području bez posla je ostalo oko dvije tisuće zaposlenih u cementnoj industriji »što je pogodilo ionako ekonomski slabu srednju Dalmaciju« u kojoj se radom u tvornicama cementa »prehranjivalo na desetke tisuća duša (...) koje se prihodom koji im zemlja pruži ni u kojem slučaju ne mogu prehraniti«. ⁹³ Takvo je situacija negativno utjecala i na društveni i kulturni život u Solinu, u kojem je sve manje kulturnih i zabavnih priredbi, a sve više seoskih zborova i predavanja s izrazito političkim temama.

U tim okolnostima solinski HSS održava svoju izbornu skupštinu na kojoj Petar Mikelić preuzima od Martina Grubišića predsjedavanje mjesnom organizacijom. Na skupštini je istaknuto da su u Solinu osnovane sve seljačke organizacije koje se »lijepo razvijaju i napreduju«, a bilo je govora i o planu izgradnje Seljačkog doma.⁹⁴ Nekoliko dana poslije, Seljačka sloga Solin priređuje predavanje o glavnim smjernicama seljačkog pokreta koje je održao predsjednik splitskog ogranka Ivan Kuzmić.⁹⁵ Zanimljivo je napomenuti kako je tadašnje Državno tužništvo u Splitu po tužitelju Piasevoliju cenzuriralo novinski izvještaj o ovom solinskom predavanju, pozvavši se na kršenje Zakona o štampi i Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, zbog čega je iz tiska povučeno cijelo večernje izdanje *Jadranskog dnevnika* od 6. travnja 1938.⁹⁶

Međutim, usprkos tome solinska Seljačka sloga nastavlja s organiziranjem različitih predavanja. Tako je tijekom travnja održano još i predavanje o pčelarstvu pod vodstvom Joze Mratinovića te predavanje o seljaštvu i radništvu u seljačkom pokretu pod vodstvom Ive Čulića, za koje »vlada u Solinu osobiti interes«. ⁹⁷

Predstavnici pjevačkog zbora Seljačke sloge Solin sudjeluju 1. svibnja na sastanku Hrvatske pjevačke župe

»Hektorović« na kojem je izabran župski Artistički odbor, a razgovaralo se o važnosti obnove i osnivanja novih pjevačkih društava na području Župe. Isto tako, raspravljalo se o organizaciji župskoga pjevačkog natjecanja kao pripreme za veliko natjecanje pjevačkih zborova čije je održavanje planirano 1940. godine u Zagrebu.⁹⁸

U svibnju dolazi do određene normalizacije rada u solinskim cementarama, nakon čega je na posao vraćeno oko sedam stotina radnika.⁹⁹ Razne političke grupacije, pogotovo komunistički i seljački pokret, nerijetko nastoje ispolitizirati stalna radnička i sindikalna previranja te ih pokušavaju okrenuti svatko u svoju korist, pa tako Seljačka sloga pod sloganom »Hrvatski seljak nije komunist!« distribuira knjižicu Mihovila Pavleka Miškine koja među radništvom nastoji širiti ideje hrvatskog seljaštva.¹⁰⁰ U tome je vrlo aktivna i mjesna organizacija HSS-a u Solinu koja u suradnji sa Seljačkom slogom nastavlja s priređivanjem političkih predavanja. Predavanje o aspektima fašizma, komunizma i demokracije te važnosti hrvatskoga seljačkog pokreta za budućnost hrvatskog naroda u prostorima Seoske blagajne održao je Božo Matičević iz splitskog ogranka Seljačke sloge.¹⁰¹ Nakon nekoliko dana na istom je mjestu predavanje s istom tematikom održao i povjerenik Seljačke sloge iz Splita Ivo Čulić, a iza njega je »o aktualnoj vanjskoj i nutarnjoj političkoj situaciji« govorio Šime Poduje, tajnik splitske organizacije HSS-a. Tajnik solinske organizacije HSS-a Marin Kljaković ovom je prilikom najavio privremeni prekid ciklusa političkih predavanja u Seljačkoj slozi zbog predstojećih poljoprivrednih radova.¹⁰²

Nakon duže stanke ponovno se okuplja pjevački zbor Seljačke sloge Solin te 11. lipnja, zajedničkim nastupom s vranjičkim zborom, na solinskoj Širini pjesmom dočekuje Hrvatsko pjevačko društvo »Zora« iz Chicaga koje je iz Sjedinjenih Američkih Država stiglo na turneju po svim hrvatskim krajevima.¹⁰³

Uspješan rad solinskih organizacija Hrvatske seljačke stranke, Seljačke sloge i Gospodarske sloge potvrđen je

92 JD 35 (V), 11.2.1938, str. 6.

93 JD 56 (V), 8.3.1938, str. 5.

94 JD 65 (V), 13.3.1938, str. 5.

95 JD 75 (V), 30.3.1938, str. 6.

96 JD 82 (V), 7.4.1938, str. 1.

97 JD 87 (V), 13.4.1938, str. 6.

98 JD 102 (V), 2.5.1938, str. 5.

99 JD 122 (V), 25.5.1938, str. 6.

100 JD 122 (V), 25.5.1938, str. 4.

101 JD 123 (V), 26.5.1938, str. 5.

102 JD 126 (V), 30.5.1938, str. 3.

103 JD 131 (V), 4.6.1938, str. 4.

početkom srpnja na sastanku mjesnih organizacija HSS-a iz odlomaka splitske općine na kojem su uz predstavnike Solina prisustvovali predstavnici Vranjica, Mravinaca, Kamena, Kučina, Slatina, Žrnovnice i Stobreča. Tom je prilikom Marin Kljaković, tajnik solinske organizacije HSS-a, izabran za tajnika općinske organizacije HSS-a za sela splitske općine.¹⁰⁴

Odvajanje pjevačkog zbora od Seljačke sloge i formiranje samostalnoga pjevačkog društva

Sredinom 1938. godine pjevački zbor solinskog ogranka Seljačke sloge osniva se kao samostalno pjevačko društvo pod nazivom »Matija Gubec«, koje ostaje čvrsto naslonjeno na Seljačku slogu, HSS i hrvatski seljački pokret. Iako detaljne okolnosti osnivanja samostalnoga pjevačkog društva nisu poznate, već 11. kolovoza 1938. njegovi predstavnici sudjeluju na sastanku Hrvatske pjevačke župe »Hektorovići« u Splitu na kojem je prisustvovao i Rudolf Matz, tajnik Hrvatskoga pjevačkog saveza iz Zagreba. U izvještaju sa sastanka zabilježeno je prisustvo predstavnika još nekoliko pjevačkih zborova iz okolice: Hrvatskoga glazbenog društva »Tomislav« iz Splita, Hrvatskoga pjevačkog društva »Krešimir« iz Šibenika, Hrvatskoga glazbenog kulturnog društva »Zora« iz Splita, Hrvatskoga pjevačkog društva »Slavulj« iz Vranjica, Hrvatskoga pjevačkog društva »Zvonimir« iz Mravinaca, Hrvatskoga pjevačkog društva »Svačić« iz Kaštel Staroga, Hrvatskoga pjevačkog društva »Petar Kružić« iz Klisa, dok je solinski zbor sudjelovao pod imenom Pjevački zbor Seljačke sloge »Matija Gubec« Solin. Iz naziva pjevačkih zborova vidljivo je da su se i u drugim mjestima nekadašnji pjevački zborovi ogranka Seljačke sloge osnovali kao samostalna pjevačka društva pod drugim imenima. Na sastanku je istaknuta važnost pokretanja tečajeva za nove zborovođe jer zbog »pomanjkanja zborovođa nije moguće obnoviti stara, a niti osnovati nova hrvatska pjevačka društva na teritoriju Župe«.¹⁰⁵

Već 27. kolovoza solinski zbor u bašti gostionice »Gašpić« nastupa pod novim nazivom Hrvatsko pjevačko društvo »Matija Gubec« Solin. Tom prilikom priređuje koncert »hrvatskih harmoniziranih pjesama«, a na koncertu

sudjeluje »kao gost zbor kazališnih dobrovoljaca ogranka Seljačke sloge iz Solina«.¹⁰⁶

Sljedeći nastup solinskih pjevača zabilježen je 20. studenoga povodom smrti političara i pravnika dr. Ante Trumbića (1864. – 1938.) i to prilikom prolaska povorke s pokojnikovim lijesom kroz Solin. Pjevači HPD-a »Matija Gubec« na solinskoj su Širini, gdje su se uz »mnogstvo naroda ne samo iz Solina i Vranjica nego i čitave okolice« okupili i brojni uglednici, otpjevali tužaljku nakon koje se formirala »žalobna povorka« i krenula put Splita.¹⁰⁷ Na sam dan Trumbićeva pogreba, 23. studenoga 1938., u Solinu je u prostorijama Seljačke sloge održana komemoracija u pokojnikovu čast.¹⁰⁸

Velika konferencija Hrvatske seljačke stranke koja je u Solinu održana 4. prosinca 1938. ispred gostionice »Grubić« okupila je preko tri tisuće seljaka i radnika iz Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina. Tom je prilikom »čitav Solin bio u hrvatskim zastavama, a govornicima su pri pojavi na govorničkoj tribini bile priređene oduševljne manifestacije«.¹⁰⁹ Prigodnim glazbenim programom na konferenciji su nastupili i članovi HPD-a »Matija Gubec« Solin.

Razdoblje stagnacije i pada

Početak 1939. godine ponovno je obilježen velikim radničkim štrajkom, koji je trajao sve do sredine svibnja, a tijekom kojega je napetost eskalirala i do oružanih sukoba policije i žandarmerije sa štrajkašima te rezultirala brojnim uhićenjima.¹¹⁰ U isto vrijeme solinski ogranak Seljačke sloge, zajedno sa solinskom organizacijom Gospodarske sloge, potiče osnivanje Seljačke zadruge u Solinu, čije područje djelovanja obuhvaća sva sela splitske općine.¹¹¹ Predstavnici ogranka Seljačke sloge iz Solina sudjelovali su 30. travnja i na kotarskom sastanku u Splitu na kojem je istaknuta važnost prosvjetiteljskog rada ogranka Seljačke sloge za hrvatski seljački pokret te značenje seljaštva u narodnoj zajednici.¹¹²

HPD »Matija Gubec« Solin njegovao je suradnju sa srodnim pjevačkim društvima iz okolice pa je tako 21. svibnja 1939. u Solinu ugostio HPD »Zvonimir« iz Mravinaca koji je u gostionici braće Gašpić, pod vodstvom

104 JD 160 (V), 11.7.1938, str. 5.

105 JD 188 (V), 12.8.1938, str. 5.

106 JD 198 (V), 24.8.1938, str. 6.

107 JD 272 (V), 21.11.1938, str. 1.

108 JD 274 (V), 23.11.1938, str. 3.

109 JD 283 (V), 5, 23.11.1938, str. 2.

110 I. Mileta 1978, str. 60.

111 HG 32 (II), 7.2.1939, str. 8.

112 HG 102 (II), 2.5.1939, str. 6.

zborovođe mo. Rade Simonittija, priredio koncertni program sa skladbama »hrvatskih nezavisnih auktora okupljenih oko zadruga Sklad«. ¹¹³

Na sastanku delegata Seljačke sloge splitskog kotara održanom sredinom listopada 1939. godine, na kojem su sudjelovali i predstavnici solinskog ogranka, donesen je plan za suzbijanje nepismenosti u kotaru Split. Mjesec dana kasnije Seljačka sloga uputila je svim ograncima opširne i precizne upute za provođenje plana suzbijanja nepismenosti, s ambicioznim i pomalo patetičnim zaključkom: »neka ne bude nijednog hrvatskog društva, nijedne organizacije, nijednog većeg i manjeg grada, nijednog gradjanina, radnika i privrednika, koji se ovih mjeseci ne bi sjetio akcije protiv nepismenosti«. ¹¹⁴ Solinski ogranak Seljačke sloge ozbiljno je pristupio ovom zadatku pa je već sredinom prosinca 1939. organiziran tečaj opismenjavanja u Solinu, prilikom čega je poseban poziv upućen »gospodarima koji imaju nepismenu služinčad neka istu upute na spomenuti tečaj jer će time pružiti veliku blagodatk ljudima koji su većinom doseljeni iz krajeva u kojima ima vrlo mali broj škola«. ¹¹⁵

Iako je Seljačka sloga u svojim početnim nastojanjima da u kulturno-prosvjetni rad uključi i žene, koje prema programu Hrvatske seljačke stranke kao i muškarci »imadu u svemu jednaka prava«, nailazila na brojne otpore i poteškoće, ¹¹⁶ pogotovo u ruralnim krajevima, u Solinu su žene od samog početka sudjelovale u radu Seljačke sloge, posebice pjevačkog zbora i dramske sekcije. U Solinu je početkom 1940. godine djelovala i HSS-ova organizacija žena Hrvatsko srce, na čelu s predsjednicom Vicom Kljaković Gašpić, koja je imala vrlo značajnu ulogu u propagiranju »ženskog pitanja«. ¹¹⁷ U dnevnom tisku iz tog vremena ostalo je zabilježeno kako je u siječnju 1940. solinska podružnica Hrvatskog srca uspješno organizirala veliki društveni ples, kojemu je prisustvovala i predsjednica splitske podružnice Katica Berković »sa lijepim brojem članica«. ¹¹⁸

Tijekom iste godine, zbog početka rata u Europi te posljedničnog zaoštavanja političke situacije u Kraljevini

Jugoslaviji i produbljanja ekonomske krize, društvena situacija u Solinu vrlo je napeta i opterećena stalnim političkim previranjima i ponovnim radničkim štrajkovima u tvornicama cementa. ¹¹⁹ U takvim okolnostima solinska organizacija HSS-a u prvi plan stavlja političku djelatnost, dok kulturni i prosvjetni rad, koji je do tada provodila Seljačka sloga, pada u drugi plan. Izvještaji iz tog vremena spominju isključivo političku aktivnost, ¹²⁰ dok se rad pjevačkog zbora i dramske sekcije uopće ne spominje pa s pravom možemo pretpostaviti da su još tijekom 1939. godine prestali s radom.

Pojačana politička aktivnost rezultira i osnivanjem omladinske organizacije HSS-a u Solinu za čijeg je predsjednika izabran Stanko Grubišić, dok su za tajnike izabrani Ivo Uvodić i Berislav Turudić, a za blagajnike Milan Grubić i Ante Bralić. Novinski izvještaj s osnivačke skupštine pomalo patetično navodi kako vodstvo HSS-a »u ovom okupljanju i organiziranju omladine vidi njeno buđenje, osvješćivanje i spremnost za požrtvovan rad na dobro naroda i domovine«. ¹²¹

Društvene prilike u Solinu sredinom 1940. godine i dalje su opterećene teškim stanjem cementne industrije uzrokovanim potpunim prestankom izvoza cementa zbog ratnih zbivanja u Europi. ¹²² Najavljuje se potpuni prekid proizvodnje cementa, a radnicima prijete otkazi. Osim cementaša, zbog loših uvjeta rada u štrajk stupaju i lučki radnici u Sv. Kaju, Solinu, Vranjicu i Kaštel Sućurcu. ¹²³ U takvim okolnostima sav kulturni i prosvjetni rad u Solinu prestaje, tek žene iz Hrvatskog srca nastoje održati svoju djelatnost pa tako u lipnju 1940., nakon tromjesečnog tečaja domaćinstva, krojenja i šivanja priređuju izložbu radova u prostorijama gostionice »Dioklecijan«. Tečaj pod vodstvom mladih učiteljica Vojke Razmilović i Dobrile Maras koje su »i ovom prilikom pokazale koliko im na srcu leži odgoj naše seljačke žene«, pohađalo je 27 djevojaka iz Solina, Majdana i Sv. Kaja. ¹²⁴

Prilika za barem kratko oživljavanje kulturne djelatnosti unutar Seljačke sloge bila je proslava imendana i rođendana dr. Vladka Mačeka 20. srpnja, s obzirom da su

113 HG 118 (II), 20.5.1939, str. 8.

114 HG 264 (II), 11.11.1939, str. 5.

115 Arhiv Župe Gospe od Otoka, dopis Seljačke sloge Solin župniku don Mati Mihanoviću od 16. prosinca 1939.

116 Usp. S. Leček 2000.

117 HG 135 (III), 4.6.1940, str. 8.

118 HG 24 (III), 30.1.1940, str. 8.

119 M. Matijević – M. Domazet 2006, str. 130-134.

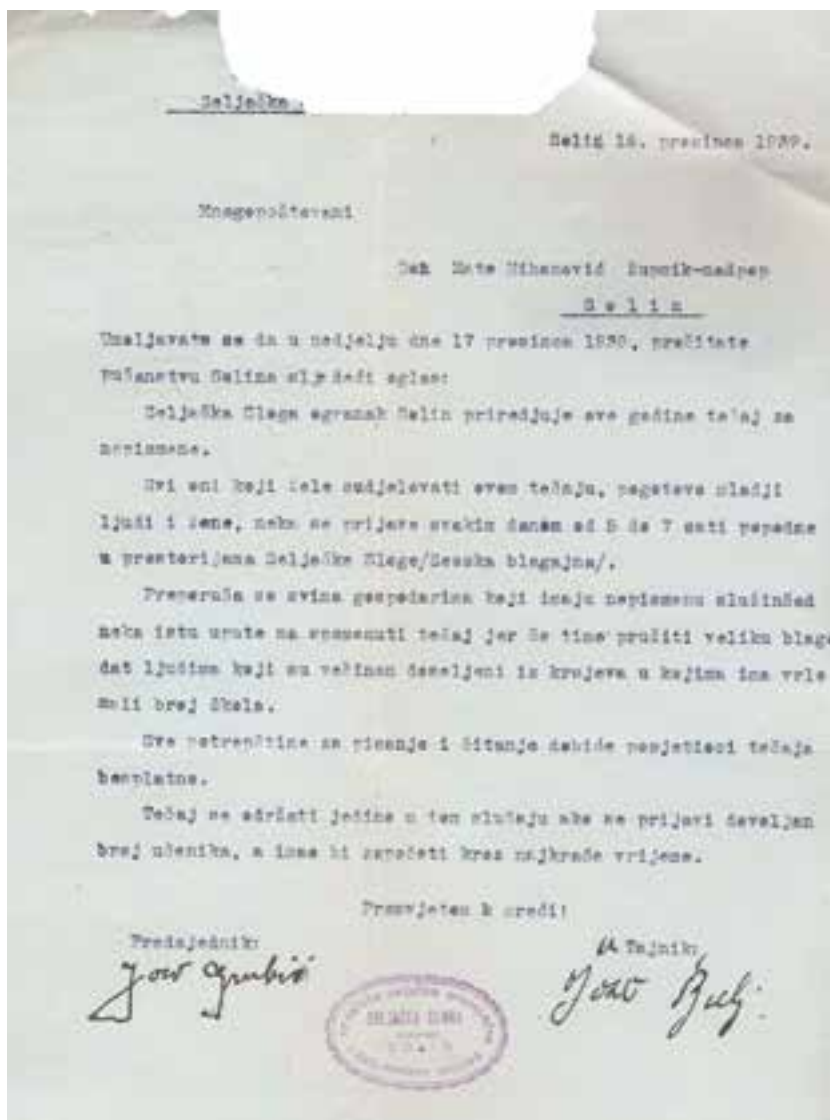
120 Usp. HG 59 (III), 11.3.1940, str. 6.

121 HG 78 (III), 3.4.1940, str. 5.

122 HG 130 (III), 4.6.1940, str. 8.

123 HG 185 (III), 7.8.1940, str. 5.

124 HG 135 (III), 10.6.1940, str. 5.

Slika 7

Dopis solinskog ogranka Seljačke sloge župniku don Mati Mihanoviću o priređivanju tečaja za nepismene od 16. prosinca 1939. (Arhiv Župe Gospe od Otoka Solin)

tom prigodom još od 1935. godine organizirane velike nacionalne manifestacije.¹²⁵ Međutim, tu je proslavu u Solinu, umjesto kulturnog i zabavnog programa, obilježila tragična smrt mladih pristaša HSS-a Petra i Miljenka Dude, koji su prilikom paljenja svećanih krijesova nastradali u eksploziji kante s naftom.¹²⁶ Sprovodima poginulih

mladića, na kojima se okupilo dvije tisuće ljudi, prisustvovalo je cijelo kotarsko, gradsko i mjesno vodstvo HSS-a na čelu s narodnim zastupnikom Paškom Kaliternom, predsjednikom gradske organizacije HSS-a Slavkom Rojom i splitskim donaćelnikom Marinom Šegvićem.¹²⁷ Solinska organizacija HSS-a zbog te je tragedije uputila poziv svim

125 Ž. Karaula 2015, str. 159.

126 HG 171 (III), 22.7.1940, str. 5.

127 HG 173 (III), 24.7.1940, str. 5.

hrvatskim društvima i ustanovama u splitskoj općini da prikupe novčanu pomoć za obitelji poginulih.¹²⁸

Nakon ovih događaja rad Seljačke sloge u Solinu polako se pasivizira, a to se događalo i u drugim dalmatinskim primorskim mjestima gdje su bili smješteni veliki industrijski pogoni. Unutar radništva sve više dominiraju komunisti preko sindikata URSSJ, što negativno utječe na seljački pokret, čiji rad polako pada u drugi plan. U prilog tome ide i činjenica da je, nakon sporazuma Cvetković-Maček, stvaranja Banovine Hrvatske i participacije HSS-a u izvršnoj vlasti, URSSJ negativno propagirao HRS kao »režimski sindikat«, što je uvelike oslabilo HRS-ovu poziciju među radništvom.¹²⁹

O slabljenu seljačkog pokreta u Dalmaciji raspravlja se i na sastancima središnjice Seljačke sloge, čiji predsjednik Rudolf Herceg u rujnu 1940. iznosi primjedbu kako ogranci po dalmatinskom priobalju ne rade u duhu hrvatskoga seljačkog pokreta. Herceg zaključuje kako u tim mjestima »nema seljaka u potpunom smislu te rieči, pa ne mogu živjeti pravim seljačkim životom i narodnom kulturom« te dodaje kako su se »gdjegdje u ogranke Seljačke sloge uvukli i očiti protivnici hrvatskog seljačkog pokreta«.¹³⁰ Nadalje, Herceg zaključuje kako »u splitskom kotaru, pa i u Dalmaciji obćenito, imademo, skoro bih rekao, dva odjeljena svieta. Jedan je primorje (...), a drugi je u brdinama, u Zagorju. Do sada je Seljačka sloga imala ogranke u glavnom samo u primorju, gdje seljaka u potpunom smislu nema, a u Zagorju bilo ih je malo. Tu žive ljudi s prirodom, tu žive zbilja po starom načinu. Upravo ovdje treba najviše širiti Seljačku slogu i organizirati njezine ogranke, a do sada ih upravo tu nije bilo.«¹³¹

U prilog Hercegovim tvrdnjama zacijelo ide i činjenica da su se tijekom 1940. godine u splitskoj okolici pjevačke smotre održale isključivo na prostoru Zagore (Poljica, Vrba, Lečevica) i da su na njima nastupali većinom pjevački zborovi iz zagorskih sela (Kostanje, Zvečanje, Čišla, Ostrvica, Srinjine, Dolac Gornji, Gata, Bračević, Radunić, Ramljane, Muć, Postinje, Dugobabe, Radošić, Kladnjice, Lečevica).¹³² Isto tako, dok u priobalju ogranci Seljačke sloge polako posustaju s radom, na prostoru Dalmatinske

zagore novi se ogranci tek osnivaju, poput onih u Lečevici, Kladnjicama i Docu Gornjem, koji su osnovani u lipnju odnosno u kolovozu 1940.¹³³ Iako je u Splitu početkom prosinca organizirana velika pjevačka smotra u Hrvatskom narodnom kazalištu, koja je tjednima prije pompozno medijski najavljivana, na njoj u konačnici nije nastupio nijedan zbor iz Dalmacije.¹³⁴

Od kraja 1940. godine, koji je nakon što su državne vlasti zabranile rad URSSJ-a obilježen još jednim generalnim štrajkom solinskih radnika,¹³⁵ više nema podataka o djelovanju solinskog ogranka Seljačke sloge, dok su dramska sekcija i pjevački zbor, odnosno Hrvatsko pjevačko društvo »Matija Gubec« Solin, s radom prestali vjerojatno još tijekom 1939. godine. Tradiciju solinskoga kazališnog amaterizma nastaviti će vrlo uspješno poslije Drugoga svjetskog rata dramska grupa pri Domu kulture u Majdanu,¹³⁶ dok će tradiciju zbornskog pjevanja u Solinu nastaviti Mješoviti zbor »Udarnik«, čije će uspješno djelovanje i razvoj obilježiti solinski kulturni život druge polovine 20. stoljeća.

Zaključak

Kratka, ali intenzivna kulturno-prosvjetna djelatnost solinskog ogranka Seljačke sloge snažno je obilježila kulturni život Solina u drugoj polovini tridesetih godina prošlog stoljeća, čemu je zasigurno najviše pridonio rad dviju njegovih sekcija – glazbene (pjevačke) i dramske.

Iznimno produktivan rad Slogina pjevačkog zbora, koji se sudjelovanjem na brojnim smotrama, prosvjetnim sijelima, društvenim zabavama i priredbama povodom obilježavanja datuma važnih za hrvatski seljački pokret, pod vodstvom »marljivog, sposobnog i odlučnog«¹³⁷ zbrovođe Ante Kljakovića Gašpića Bilanca afirmirao kao jedan od najboljih zborova u splitskoj okolici, priskrbit će u onodobnom dnevnom tisku solinskom ogranku status jednoga od »najagilnijih«¹³⁸ u okruženju. Iako su se prilikom nastupa na pjevačkim smotrama Seljačke sloge u pravilu prilagođavali službeno proklamiranom idealu seljačkog zbora koji pjeva »na starinski način«, izvodi tradicijske napjeve svoga kraja »bez pripreme« i nastupa »bez

128 HG 183 (III), 5.8.1940, str. 5.

129 B. Janjatović 1974.

130 SS 8-9 (V), kolovoz-rujan 1940, str. 230.

131 SS 4 (V), travanj 1940, str. 93.

132 SS 8-9 (V), kolovoz-rujan 1940, str. 236-237.

133 SS 8-9 (V), kolovoz-rujan 1940, str. 238.

134 ND 292 (XXIII), 9.12.1940, str. 11.

135 I. Mileta 1978, str. 63.

136 I. Mileta 1978, str. 126.

137 JD 251 (III), 27.10.1936, str. 3.

138 ND 248 (XX), 25.10.1937, str. 6.

nota i bez zborovođe»,¹³⁹ činjenica je da su solinski zboristi bili cijenjeni upravo zbog kvalitetnog izvođenja onog dijela repertoara koji je bio u suprotnosti s takvim Sloginim postulatima i koji se sastojao od umjetničkih skladbi i harmoniziranih narodnih pjesama te tako »objedinjavao seljačko nadahnuće i umjetničku formu grada«. ¹⁴⁰ Takvu su repertoarnu praksu, osim Solinjana, provodili i drugi zborovi iz Hrvatske pjevačke župe »Hektorović«, odnosno Hrvatskoga pjevačkog saveza, što će središnjica Seljačke sloge, posebice nakon što su se tijekom 1937. i 1938. godine dotadašnji pjevački zborovi njenih ogranka formirali kao samostalna pjevačka društva, difamirati tvrdnjom kako je tim zborovima »milije umjetno nego narodno«¹⁴¹ i kako u pogledu afirmacije seljačke narodne pjesme »pjevačka društva koja pjevaju po notama ne samo da ne koriste kod tog posla, nego često još i škode«. ¹⁴² Bez obzira na smjernice zagrebačke središnjice koja je zagovarala napuštanje »umjetnih gradskih pjesama«¹⁴³ i usmjeravanje na izvođenje »pravih izvornih autohtonih pjesama iz svoga kraja«, ¹⁴⁴ činjenica je da je solinski zbor Seljačke sloge, kasnije po osamostaljenju preimenovan u Hrvatsko pjevačko društvo »Matija Gubec« Solin, pjevajući u razdoblju od 1936. do 1938. godine »vrlo lijepo dotjerano i harmonično«, ¹⁴⁵ dosegao umjetničku razinu kojom se mogao »takmičiti i sa pojedinim zborom u gradu«. ¹⁴⁶

Iako produkcija dramske sekcije nikad nije dosegla razmjere rada pjevačkog zbora, pa je iz tog razloga o njezinu djelovanju sačuvano i bitno manje podataka, nekoliko dostupnih izvještaja s predstava »diletantskog odsjeka« koje su popraćene aklamacijama i »općim zadovoljstvom«¹⁴⁷ ipak pokazuju da je rad solinskih »kazališnih dobrovoljaca« u danim okolnostima zadovoljavao visoke kriterije, zbog čega je svrstavan »u red najboljih u dalmatinskoj Hrvatskoj«. ¹⁴⁸

U ostalim segmetnima svoje djelatnosti solinski je ogranak Seljačke sloge uglavnom provodio programe zadane s viših organizacijskih razina, pogotovo one koje su imali snažniju političku dimenziju. U takvim je prilikama bio primjetan i snažan upliv mjesne organizacije HSS-a, koja je u potpunosti kreirala prosvjetnu djelatnost ogranka Seljačke sloge na idejno-političkom polju.

Turbulentni događaji unutar solinske cementne industrije koji su krajem tridesetih godina sve više generirali i opće prilike u Solinu, kao i snažna društvena polarizacija koja se dogodila između pristaša hrvatskoga seljačkog pokreta i zagovaratelja diktature proleterijata, pomaknuli su fokus javnosti s kulturno-prosvjetnih tema, bez obzira što se tih godina još uvijek preko neposredne kulturne prakse nastojalo apologetski i skoro pa subverzivno djelovati u korist određenih političkih ideja i interesa. U takvim su nepovoljnim okolnostima pjevački zbor i dramska sekcija Seljačke sloge polako posustajali s aktivnostima, da bi najvjerojatnije tijekom 1939. godine potpuno prestali s radom.

Pitanjima kulturno-prosvjetnog rada ogranka Seljačke sloge u Solinu do sada se nitko nije konkretnije bavio, izuzev nekih radova koji su se tog područja dotakli tek usputno. ¹⁴⁹ Jedan od razloga manjka interesa za tu temu vjerojatno je deficit arhivske građe i konkretnijih povijesnih izvora. Pri izradi ovoga rada kao temeljni izvori za istraživanje poslužili su brojni napisi u dostupnim službenim glasilima Seljačke sloge (*Seljačka sloga*, *Seljačka prosvjeta*), a naročito u lokalnim dnevnim novinama iz tog vremena (*Jadranski dnevnik*, *Hrvatski glasnik*, *Novo doba*), potvrdivši još jednom kako na prvi pogled efemerne marginalije iz lokalne periodike s vremenskim odmakom mogu značajno pridonijeti u rasvjetljavanju nepoznatih detalja iz povijesti naše svakodnevice.

139 R. Matz 1929.

140 S. Leček 1995, str. 111.

141 SS 5 (II), svibanj 1937, str. 113.

142 SS 12 (V), prosinac 1940, str. 348.

143 S. Leček 1995, str. 110.

144 JD 90 (III), 17.4.1936, str. 3.

145 ND 298 (XIX), 21.12.1936, str. 3.

146 JD 251 (III), 27.10.1936, str. 3.

147 ND 248 (XX), 25.10.1937, str. 6.

148 JD 250 (IV), 26.10.1937, str. 5.

149 Usp. M. Matijević – M. Domazet 2006; B. Matković 2018.

Prilog I

REPERTOAR PJEVAČKOG ZBORA OGRANKA SELJAČKE SLOGE SOLIN / HPD »MATIJA GUBEC« SOLIN¹⁵⁰

r.br.	naziv skladbe	skladatelj	tekstopisac	harmonizator	napomena
1.	<i>Crne oči dobro vide</i>	traditionnel	traditionnel	/	/
2.	<i>De s'mi diko</i>	traditionnel	traditionnel	Rudolf Matz	iz Jasenovca
3.	<i>Hrvatski pjevački pozdrav</i>	Rudolf Matz	Rudolf Matz	/	/
4.	<i>Jabuko rumena</i>	traditionnel	traditionnel	/	iz Solina
5.	<i>Kućo previsoka</i>	traditionnel	traditionnel	/	iz Solina
6.	<i>Lijepa naša domovino</i>	Josip Runjanin	Antun Mihanović	/	/
7.	<i>Lijepo pjeva</i>	traditionnel	traditionnel	Rudolf Matz	iz Jasenovca
8.	<i>Lipo grožđe rumanija</i>	traditionnel	traditionnel	/	/
9.	<i>Marice divojko</i>	traditionnel	traditionnel	/	/
10.	<i>Marjane, Marjane</i>	traditionnel	traditionnel	Ivo Tijardović	iz Splita
11.	<i>Momačka</i>	traditionnel	traditionnel	Rudolf Matz	iz Bosne
12.	<i>Na ti momče prsten</i>	traditionnel	traditionnel	/	/
13.	<i>Ne pitam ti biser zlato</i>	traditionnel	traditionnel	/	/
14.	<i>Seljaci Hrvati</i>	Vladko Maček	Vladko Maček	/	/
15.	<i>Seljačka sloga</i>	Rudolf Matz	Rudolf Matz	/	/
16.	<i>Svatovska</i>	Rudolf Matz	traditionnel	/	/
17.	<i>Težačka</i>	traditionnel	traditionnel	Zlatko Grgošević	iz Lobora
18.	<i>Tužaljka</i>	Stevo Lovrić	liturgijski tekst	/	/
19.	<i>Vjetar piri</i>	traditionnel	traditionnel	Rudolf Matz	iz Jasenovca

Prilog II

KATALOG MUZIKALIJA IZ ARHIVA PJEVAČKOG ZBORA OGRANKA SELJAČKE SLOGE SOLIN / HPD »MATIJA GUBEC« SOLIN¹⁵¹

Naslov skladbe	AVE VERUM CORPUS		
Skladatelj	Wolfgang Amadeus Mozart	Tekstopisac	liturgijski tekst
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	D-dur	Mjera	2/2
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
soprani	1		25,7 x 23
alti	1		25,7 x 23,2
tenori	1		25,5 x 23
basovi	1		25,5 x 23

¹⁵⁰ Repertoar Pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge Solin, odnosno kasnijega Hrvatskoga pjevačkog društva »Matija Gubec« Solin, sastavljen je od skladbi za koje se, temeljem dostupnih izvora, pouzdano može utvrditi da ih je zbor izvodio u razdoblju od 1936. do 1939. godine, bez obzira jesu li ostale sačuvane u društvenom arhivu muzikalija (vidi Prilog II).

¹⁵¹ Katalog muzikalija Pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge Solin, odnosno kasnijega Hrvatskog pjevačkog društva »Matija Gubec« Solin, obuhvaća sačuvane notne zapise svih skladbi iz društvenog arhiva (koji se danas nalazi u privatnom vlasništvu autora ovog rada), bez obzira postoje li za njih, temeljem dostupnih izvora, potvrde o izvođenju.

Naslov skladbe	<i>BIRI-BIRI-LALE</i>		
Skladatelj	Boris Krnic	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	dječji zbor	Broj glasova	troglasno (S1-S2-A)
Tonalitet	dorski modus	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
dječji troglasni zbor	1		31 x 23,3
Napomena	Skladba se nalazi na istoj stranici kao i skladba <i>Dirin, dirin dajca</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	<i>DIRIN, DIRIN DAJCA</i>		
Skladatelj	Boris Krnic	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	dječji zbor	Broj glasova	troglasno (S1-S2-A)
Tonalitet	Es-dur	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
dječji troglasni zbor	1		31 x 23,3
Napomena	Skladba se nalazi na istoj stranici kao i skladba <i>Biri – biri – lale</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	<i>FRANICA</i>		
Skladatelj	Emil Adamić	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	D-dur	Mjera	2/4, 3/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
tenori I	1		28,3 x 22,6
tenori II	1		26 x 22,5
basovi I	1		27 x 23
basovi II	1		27,3 x 23

Naslov skladbe	<i>GESLO ŽUPE LISINSKI (ZAGREB) HRVATSKOG PJEVAČKOG SAVEZA</i>		
Skladatelj	nije naveden	Tekstopisac	nije naveden
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	C-dur	Mjera	6/8
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
muški četveroglasni zbor	1		31 x 23

Naslov skladbe	<i>HRVATSKI PJEVAČKI POZDRAV</i>		
Skladatelj	nije naveden	Tekstopisac	nije naveden
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	C-dur	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
muški četveroglasni zbor	1		31 x 23
Napomena	Iako njegovo ime u ovom izdanju nije navedeno, poznato je da je skladatelj ove skladbe Rudolf Matz.		

Naslov skladbe	<i>LIJEPA NAŠA DOMOVINO</i>		
Skladatelj	Josip Runjanin	Tekstopisac	Antun Mihanović
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	C-dur	Mjera	4/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
muški četveroglasni zbor	1	31 x 23	

Naslov skladbe	<i>MARICA / CIGANI</i>		
Skladatelj	Zlatko Špoljar	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	dječji zbor	Broj glasova	troglasno (S1-S2-A)
Tonalitet	F-dur	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
dječji troglasni zbor	2	31 x 23,2	
Napomena	Na drugoj stranici nalazi se i skladba <i>Puž, puž, po Dunaji (igra)</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	<i>NARICALJKA</i>		
Skladatelj	Josip Vrhovski	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	d-mol	Mjera	3/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
mješoviti četveroglasni zbor	2	31 x 23,5	

Naslov skladbe	<i>PSALM 150.</i>		
Skladatelj	César Franck	Tekstopisac	liturgijski tekst
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	D-dur	Mjera	4/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
soprani	1	31,5 x 21	
alti	1	31,3 x 20,8	
tenori	1	30,7 x 20,8	
basovi	1	31,9 x 20,8	

Naslov skladbe	<i>PUŽ, PUŽ, PO DUNAJI (IGRA)</i>		
Skladatelj	Zlatko Špoljar	Tekstopisac	traditionnel (iz Gradišta)
Izvođački sastav	dječji zbor	Broj glasova	troglasno (S1-S2-A)
Tonalitet	E-dur	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
dječji troglasni zbor	1	31 x 23,2	
Napomena	Skladba se nalazi na istoj stranici kao i skladba <i>Marica i Cigani</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	SAN		
Skladatelj	Vjekoslav Ružić Rosenberg	Tekstopisac	Ljudevit Varjačić
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	F-dur	Mjera	3/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
tenori I – II	1		26 x 21
basovi I – II	1		34 x 21

Naslov skladbe	SELJACI HRVATI		
Skladatelj	Vladko Maček	Tekstopisac	Vladko Maček
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	jednoglasno
Tonalitet	d-mol	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Tamburaški orkestar Zajc, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
mješoviti jednoglasni zbor	1		31,3 x 23,7
Napomena	Naznačeno je da se pjesma inače izvodi uz pratnju tamburaškog zbora.		

Naslov skladbe	SELJACI HRVATI		
Skladatelj	Vladko Maček	Tekstopisac	Vladko Maček
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	g-mol	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Seljačka sloga
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
mješoviti jednoglasni zbor	3		14,7 x 23,8

Naslov skladbe	SELJAČKA SLOGA		
Skladatelj	nije naveden	Tekstopisac	nije naveden
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	As-dur	Mjera	4/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
muški četveroglasni zbor	2		31 x 23
Napomena:	Iako njegovo ime u ovom izdanju nije navedeno, poznato je da je skladatelj ove himne Seljačke sloge Rudolf Matz.		

Naslov skladbe	SELJAČKI ŽIVOT (a capella)		
Skladatelj	Vladko Maček	Tekstopisac	Vladko Maček
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	dvoglasno (T-B)
Tonalitet	f-mol	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
muški dvoglasni zbor	1		31 x 23

Naslov skladbe	<i>SELJAČKI ŽIVOT</i> (uz klavirsku pratnju)		
Skladatelj	Vladko Maček	Tekstopisac	Vladko Maček
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	dvoglasno (T-B)
Tonalitet	f-mol	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
muški dvoglasni zbor i klavir	1		31 x 23

Naslov skladbe	<i>SIJE BABA LOBODU</i>		
Skladatelj	Boris Krnic	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	dječji zbor	Broj glasova	troglasno (S1-S2-A)
Tonalitet	F-dur	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
dječji troglasni zbor	1		31 x 23,3

Naslov skladbe	<i>SVU NOĆ MI SOKO</i>		
Skladatelj	Josip Hatze	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	g-mol	Mjera	4/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
soprani – alti	1		31 x 21
tenori	1		34 x 21
basovi	1		34 x 21
Napomena	Skladba se nalazi na istoj stranici kao i skladba <i>Uspavanka</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	<i>TAM, GDJE STOJI</i>		
Skladatelj	Vatroslav Lisinski	Tekstopisac	Vatroslav Lisinski
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	A-dur	Mjera	3/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
tenori I	1		34 x 21,2
tenori II	1		34 x 21,2
basovi I	1		34,1 x 21,3
basovi II	1		34 x 21,2

Naslov skladbe	<i>TUŽALJKA</i>		
Skladatelj	Stevo Lovrić	Tekstopisac	liturgijski tekst
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	f-mol	Mjera	2/2, 3/2, 4/2, 5/2
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica		Dimenzije / cm
mješoviti četveroglasni zbor	2		31 x 23,2

Naslov skladbe	USKOK-DJEVOJKA		
Skladatelj	Zlatko Špoljar	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	muški zbor	Broj glasova	četveroglasno (T1-T2-B1-B2)
Tonalitet	E-dur, d-mol, A-dur	Mjera	4/4, 3/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
muški četveroglasni zbor	2	31,3 x 23,5	

Naslov skladbe	USPAVANKA		
Skladatelj	Josip Hatze	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	E-dur	Mjera	4/4
Notografija	rukopis	Izdavač	/
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
soprani – alti	1	31 x 21	
tenori	1	34 x 21	
basovi	1	34 x 21	
Napomena	Skladba se nalazi na istom listu sa skladbom <i>Svu noć mi soko</i> istoga autora.		

Naslov skladbe	ŽNJAKA (iz Desinca kraj Jaske)		
Skladatelj	Rudolf Matz	Tekstopisac	traditionnel
Izvođački sastav	mješoviti zbor	Broj glasova	četveroglasno (S-A-T-B)
Tonalitet	fis-mol	Mjera	2/4
Notografija	tiskano izdanje	Izdavač	Sklad, Zagreb
Popis dionica	Broj stranica	Dimenzije / cm	
mješoviti četveroglasni zbor	2	31 x 23	

Tabla 1

Svećano

1) Bog sam je
2) Zemlja
3) Bi-še-je
4) Borbe

lac ce-mja nam ma-li, da-odlika na-sa re-nji-ca
na--sa o--na nas kra-ne, ora-ca nam na-su se-ljačku
na--ie Bož-ja je ro-sa, ito na se julrom lje-ska u
pra-oo oje-ko-oe du-ge, ni-kda ne klo-nuće vo-di-li

sve-ta, jer smo od a-rijel re- lja-ci Re- oa-li, dok bu-de ije-ka,
mu-ku Pa kad po te- ikom plus-gu i bra-ni seo-la i na-ih,
tra-oi Zla-to je kja-sje, ste-bro je ko-sa, bje-la na častnoj
zna-mo. Ne-te mo bi-li ni-to-ji slu-ge, ne-ča-mo tu-deg

dok bo-ke koje-ke Za-ve-čaj žar-ko lju-bi-mo svoj, } Pje-va-mo
zu-fa-oh na-ku. Nu-pan to z-ri-je pa-da nam znoj,
sla--nastoj gla-ol Bo-za tek ob-stanek žov-li-mo svoj,
suo--je ne- ita-mo. Pa kad za pra-oo ser-ii-mo svoj,
60j

granki naš

Vladko Maček: Seljaci Hrvati, za muški četveroglasni zbor (partitura), [Solin, Tonči Čičerić, arhiv muzikalija pjevačkog zbora Seljačke sloge Solin (dalje: arhiv muzikalija)]

Tabla 2

Seljaci Hrvati

Dr. Ul. Maček

1. Bognam je o - tac ze - mljanam ma - ti Hr - vatska na - ja
 2. Ze - mljica na - ja o - na naš hra - ni vra - danam na - štu
 3. Bi - ser - je na - še Bo - žja je ro - sa što - no se je - trom
 4. Borbu za pra - vo vje - kove du - ge nigda ne klo - nuv

1. ze - mljica sveta jer smo od - uvijek se - lja - ci Hr - va - ti
 2. se - ljačku muku Pa kad po te - škrom plu - gu i bra - ni
 3. lje - ska u tra - vi zla - to je kla - sje, sre - ro je ko - sa
 4. vo - di - ti znamo Ne - čemo bi - ti ni - či - ji slu - ge

1. dok bude vje - ka, dok bude so - je - ta. Za - vi - čaj žarko
 2. s če - la i na - ših zu - gja vih ru - ku. Kru - pan ko zrnje
 3. lje - la na ča - snoj sta - račkoj glavi. Bogu tek opstanak
 4. ne - čemo tu - deg, svo - jeg ne da - mo. Pa kad za pra - vo

1. Gju - bi - mo svoj, Pje - vamo gromki naš oj _____!
 2. pa - danam znoj, _____
 3. kva - limo svoj, _____!
 4. suršimo boj, O - rit će gromki naš oj _____!

—•—

Partitura za tamburaški zbor za gornju pjesmu
 dobije se kod Hrvatskog tamburaškog orkestra „Zajc“
 Zagreb, Petrinjska ul. 27.

Vladko Maček: Seljaci Hrvati, za jednoglasni zbor i tamburaški orkestar (zbornica dionica), (arhiv muzikalija)

Tabla 3

SELJAČKI ŽIVOT
Riječi i glazba Dr. Vladko Maček

Kao koračnica (ne prebrzo)

1. Bog nam je	o - tac	ze - mljanam	ma - li	Mr - vat - ska	na - la
2. Zemlji - ca	na - la	o - na nas	fra - ni	vrata nam	na - su
3. Biser - je	na - se	Bo - zja je	ro - sa	što - no sa	ju - trom
4. Borbu za	pra - vo	vje - ko - ve	du - ge	ni - gda ne	klo - nur

ze - mljica	sve - ta	Jer smo od -	u - vijeka	tja - ti Mr -	va - ti
se - ljaku	mu - ku	ta kad po	te - skom	plugu i	bra - ni
tje - ska u	tra - vi	Zla - to je	kla - sje,	sve - kro je	kosa
vo - di - ti	zna - mo	Ne - demo	bi - ti	ni - či je	sluge

Sveđano i malo polaganije

dok bu - de	vije - ka,	dok bude	svije - ta	Za - vičaj	zar - ko
s ča - la i	na - ši	ču - gank	ru - ku	Krupanko	zrije
bije - la na	ča - snoj	sta - ičkoj	gla - vi	Bogu tek	opitanak
ne - demo	tu - dog,	svo - jeg ne	da - mo,	Pa kad sa	ma - vo

široko

lju - bimo	svoj,	pjevamo	gromki naš	oj	!
pa - danam	znoj,	pjevajmo	gromki naš	oj	!
hva - li - mo	svoj,	pjevamo	gromki naš	oj	!
sv - šimo	boj,	out de	gromki naš	oj	!

Vladko Maček: Seljački život, za muški dvoglasni zbor (partitura), (arhiv muzikalija)

Tabla 4

V. Lisinski Tam, gdje stoji.... Tenor I.

Moderato

Tam, gdje stoji gra-diš bje-li u do-li-ni ze-le - noj,
gdje ja-bla-ni ra-đu ve-li na rav-ni - - mi mi - le -
noj, tam je dje - va mi - le na, tam je
dje - - va mi - le - na. Gdje sla-vu-lja gje-nje
mi - lo ra-rav svu tak ve-se-li da u
mi - - lo nje-no kri-lo va-ke onje - tak dođi ze -
li: Tam je dje-va ma, dje-va mi -
le - - na, dje-va ma, dje-va ma, dje-va-ma.

Vatroslav Lisinski: Tam, gdje stoji, za muški četverglasni zbor (dionica prvog tenora), (arhiv muzikalija)

Tabla 5

Tenori 1. II.
Andante.
San.
Vjeh. Ružić Rosenberg

U tvom kri - lu dievo mila tučan na - stoh pokoj drag.
 Ja. ee što ga tuga sála troj mi smiri pogled blag. i mi.
 lo - te mi - vat tvom. Nam se ra - cu urđah o - te, ja te
 lju - bim dušom vom nam se ra - cu urđah o - te ja te lju - bim dušom
 vom, lju - bim dušom vom. *mf. rall.* Gle, rana rana sim i ra -
 vje - sti rje - tu dan, ja se prenuh veća minni! Ah sve lja, se samo
 san, ah sve lja - se sa - mo san, ah sve lja - se sa - mo san, ah sve
 lja - se samo san san san sla - thi - san!

Vjekoslav Ružić Rosenberg: San, za muški četveroglasni zbor (dionica prvog i drugog tenora), (arhiv muzikalija)

Tabla 6

Svu noć mi soko. Lepi i s. Alti

J. Hatze

*Andte triste
molto legato ed espressivo*

mp Svu noć mi so - ko - j pre - tje - -

p va *mp* Svu noć mi so - ko j pre - tje - - *p* va

mf a - man *p* of a - man *f* of a - man, a - man, a - man

mf a - - - man *p* Svu noć mi *p* so - ko

dim. e rall.

mf pre - tje - - *mp* va

18. VI. 1923.

Uspavanka.

*lento espressivo
molto dolente*

p Spa - vaj si - ne na - no' mo - ja!

mf Spa - vaj - *p* si - ne *p* spa - vaj *mf* spa - vaj - *p* si - ne

rall. e morendo

mf spa - vaj *mp* spa - vaj si - - - ne!

18. VI. 1923.

Josip Hatze: Svu noć mi soko i Uspavanka, za mješoviti četverglasni zbor (dionica soprana i alta), (arhiv muzikalija)

Tabla 7A

P 133
Izdanje -SKLAD-

ŽNJAKA

NARODNA IZ DESINCA KRAJ JASKE

RUDOLF MATZ

Umjeren

Sopran
Alti
Tenori
Basi

kad buš sta-ra buš se po-či-
 ze-ryj, mla-do, do-ko-le ni ja nla-ze-ryj, mla-do, kad buš sta-ra buš se po-či-
 va-la- o-j la-do, la-do le-pi je sad, neko brže
 sta-va- ra buš se po-či- va-la- la-do, la-do, le-pi je sad, ječ-me-no-vo
 sta-ra- o-j la-do

Tempo
o-j

la-ni daj nam bog ze-le-no dre-vo, ze-len sad ze-len
 la-do, la-do la-do le-pi je sad ze-le-no dre-vo ze-len sad ze-len
 la-do la-do la-do le-pi je sad ze-le-no dre-vo ze-len sad ze-len
 la-do

ven-šec- zlat
 Nu-še- Na-ri-jo, ven-šec zlat ven-šec zlat
 ven-šec zlat le-

Copyright by SKLAD - Sva prava pridržana

God. IX. br. 4.

Rudolf Matz: Žnjačka, za mješoviti četverglasni zbor, u izdanju zadruga Sklad (partitura), (arhiv muzikalija)

Tabla 7B

la - - - do

le - pi - je lad. Pje - nič-ne la - ti doj nam Bog. ze - le-no

dre - vo, ze - len sad. ze - len. la - do la - do le - pi - je lad.

ze - len sad. ven-čec zlat

Ze - le-no dre - vo ze - len sad. Mi - lu Ma - ri - jo, ven - čec zlat

ven - čec zlat la - do la - do le - pi - je lad. Umjeren

le - - - - pi - je lad. ze - nji, ma - da, do - kle ti je la - do, kad buš sta - ra buš se po - či -

la - do la - do. Široko

va - la la - do

Kratice

JD	= <i>Jadranski dnevnik</i> , Split
HG	= <i>Hrvatski glasnik</i> , Split
ND	= <i>Novo doba</i> , Split
SS	= <i>Seljačka sloga</i> , Zagreb

Literatura

- N. Ceribašić 2003 Naila Ceribašić, *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće. Povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*, Zagreb 2003.
- M. Drašković 1984 Martin Drašković (ur.), *Prvoborac 1904-1949-1984.*, Solin 1984, nepaginirano.
- Z. Džankić 2016 Zvonko Džankić, *Anđeo Marija Miškov. Vjerski i nacionalni preporoditelj hrvatskog puka (1848.-1922.)*, Zagreb 2016.
- I. Grubišić 2010 Ivan Grubišić, *Od Bilanca do Bilankuše*, Solinska kronika 195 (XXVII), Solin 15.12.2010, 20.
- M. Grubišić Demerov 1996 Miloš Grubišić Demerov, *Pjevački zborovi*, Solinska kronika 27 (III), Solin 15.12.1996, 31.
- B. Janjatović 1973 Bosiljka Janjatović, *Radnička politika Hrvatske seljačke stranke 1921 – 1941.*, Časopis za suvremenu povijest 5, br. 1, Zagreb 1973, 65-80.
- B. Janjatović 1974 Bosiljka Janjatović, *Sindikalni pokret u razdoblju između dva svjetska rata*, Časopis za suvremenu povijest 6, br. 1, Zagreb 1974, 27-37.
- Ž. Karaula 2014 Željko Karaula, *Organizacija i djelovanje »Gospodarske sloge« u Bjelovaru i okolici (1935.-1941.)*, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin 25, Zagreb – Varaždin 2014, 553-572.
- Ž. Karaula 2015 Željko Karaula, *»Naš vođa« – Stvaranje kulta Vladka Mačeka*, u: Zorislav Lukić – Hrvoje Petrić (ur.), *110 godina Hrvatske seljačke stranke*, Zagreb 2015, 149-164.
- S. Leček 1995 Suzana Leček, *Između izvornog i novog – »Seljačka sloga« do 1929. godine*, Etnološka tribina 25, br. 8, Zagreb 1995, 103-123.
- S. Leček 1996 Suzana Leček, *Organizacija i oblici djelovanja »Seljačke sloge« (1925.-29.)*, Časopis za suvremenu povijest 28, br. 3, Zagreb 1996, 357-378.
- S. Leček 2000 Suzana Leček, *Seljačka sloga i uključivanje žena u seljački pokret (1925.-1929.)*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest 32-33/1999-2000, Zagreb 2000, 293-298.

- S. Leček 2006 Suzana Leček, »Prosvjetom k sreći!« Povodom 80. obljetnice osnutka Seljačke sloge, Hrvatska revija VI, br. 3, Zagreb 2006, 93-100.
- M. Matijević – M. Domazet 2006 Marko Matijević – Mladen Domazet, *Solinska svakodnevica u osvit novoga doba*, Solin 2006.
- B. Matković 2018 Blanka Matković, *Iz povijesti solinskog područja u Drugom svjetskom ratu i poraću. Hrvatska seljačka stranka kroz dosje Joze Bulja (1945. – 1961.)*, Tusculum 11, Solin 2018, 207-232.
- R. Matz 1929 Rudolf Matz, *Narod pjeva, saborovi prednjače*, Seljačka prosvjeta 4, br. 6-9, Zagreb 1929, 103-105.
- I. Mileta 1978 Ivo Mileta (ur.), *Putevima borbe i stvaralaštva*, Solin 1978.

Summary

Tonći Čičerić

Cultural and educational activities of the Solin chapter of Seljačka sloga on the eve of the World War Two

Key words: Solin, Seljačka sloga, culture, music

The Solin chapter of the cultural and educational society Seljačka sloga (*Peasant Concord*), that acted as a non-political organisation of the Croatian peasant movement within the Hrvatska seljačka stranka (*Croatian Peasant Party*), was founded on 5 January 1936. The Solin chapter's intensive activities were marked by the work of the choir and the drama group that by their achievements made this chapter one of the most active and respected ones in the Split region.

The choir, besides the endeavours to adapt singing the traditional chants «in the old way» to the rules of the centre of Seljačka sloga, also nourished artistic choir practices where, as reported by the contemporary daily press, they made «exceptional achievements». The drama group of Seljačka sloga never reached the activities of the choir, but, nevertheless, produced several larger and shorter plays, very highly priced in the contemporary reports.

Although Seljačka sloga tried, at least as a matter of principle, to act outside any political frameworks, in their educational work, that was significantly influenced by the local chapter of the Croatian Peasant Party, they also had a powerful political dimension.

Because of the complex social situation in Solin at the end of the 1930s, characterised by often strikes in the Solin cement industry, the most important industry at the time, and the general political and economic situation, the cultural and educational activities of Seljačka sloga gradually decreased since 1939, the Solin chapter to have completely ended its activities in the mid 1940. Regardless of the short period of work, the Solin chapter of Seljačka sloga by its cultural and educational work left an important trace in the cultural life of Solin on the eve of the World War Two.

Translated by Radovan Kečkemet

